

ประมวลความรู้พื้นฐานทางค่านสภาพคล่อง

บทบาทของธนาคารพาณิชย์

ธุรกิจการธนาคารนั้นกว้างขวางและแผ่ไปไกล จำนวนและประเภทของบริการที่ธนาคารพาณิชย์ให้ อาจจะขยายเพิ่มมากขึ้นจากที่เป็นอยู่ได้ ยิ่งกว่านั้นหลาย ๆ ธนาคารทำการจัดการโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยปรับปรุงการให้บริการต่าง ๆ รวมทั้งด้านการเงิน บทบาทที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์สามารถจะเห็นได้จากบทบาทหลักของธนาคารพาณิชย์

การสร้างเงิน

บทบาทสำคัญประการหนึ่งของธนาคารพาณิชย์และลักษณะที่ทำให้เด่นซึ่งแยกธนาคารพาณิชย์ออกมาจากสถาบันการเงินอื่น คือความสามารถที่จะสร้างและทำรายเงิน¹ (คำว่า "เงิน" ในที่นี้ใช้ในความหมายซึ่งรวมทั้งเงินตราและเงินฝากประเภทที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามด้วย) ความสามารถด้านนี้สำเร็จได้โดยระบบการให้กู้ยืมและกิจกรรมในด้านการลงทุนของธนาคารพาณิชย์โดยร่วมมือกับธนาคารแห่งประเทศไทย อำนาจของระบบธนาคารพาณิชย์ในการสร้างเงินนั้น มีความจำเป็นในการทำให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัวในอัตราที่สม่ำเสมอ ถ้าเครดิตของธนาคารมีไม่พร้อม การขยายประสิทธิภาพในการผลิตและการดำเนินงานก็จะต้องถูกจำกัดลงภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ หน่วยทำการผลิตจะถูกกำหนดให้คำร้องขออุดหนุนเวียนมากขึ้นเพื่อเผชิญกับความต้องการเงินทุนที่

¹Reed, Cotter, Gill and Smith. Commercial Banking
Prentice-Hall, Inc.; Englewood Cliffs, New Jersey.

เปลี่ยนแปลงนี้ การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพต่ำ เพราะจะมีการถือเงินจำนวนมากไว้โดยเปล่าประโยชน์ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ระหว่างจุดสูงสุดตามฤดูกาลของวงจรทางธุรกิจเงินจำนวนที่ถือไว้นี้อาจจะไม่เพียงพอ

เราต้องการความเพียงพอแต่ไม่ใช่มีปริมาณเงินมากไปในระบบเศรษฐกิจ ถ้าอุปทานของเงิน (money supply) ซึ่งในที่นี้หมายถึงเงินตราภายนอกธนาคารทั้งหมด รวมทั้งเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของการผลิตสินค้าและบริการ ก็จะเป็นสาเหตุของภาวะเงินเฟ้อ ทั้งหมดนี้จะมีผลกระทบต่อกระบวนการทางเศรษฐกิจ ในทางตรงข้ามถ้าอุปทานของเงินขาดแคลนภายในระหว่างระยะเวลาการผลิตภาวะเศรษฐกิจอาจจะได้รับความเสียหายจากภาวะเงินฝืดที่เกิดขึ้นจากผลที่ได้คาดการณ์ไว้ นโยบายด้านการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ก็คือการจัดอุปทานของเงินให้สัดส่วนสัมพันธ์กับนโยบายการเงินของชาติ ในด้านความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและระดับการว่างงานสูง ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายเหล่านี้ ธนาคารรับใช้ในฐานะเป็นช่องทางผ่านของอุปทานของเงินที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในความพยายามในการทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของชาติ

กลไกในการจ่ายชำระเงิน

การจัดหาสำหรับกลไกในการจ่ายชำระเงิน หรือโอนเงินทุนเป็นบทบาทสำคัญอันหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยธนาคารพาณิชย์ และจะยิ่งมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ วัน ดังเช่นความเชื่อถือที่ลูกค้ามีต่อธนาคารในการใช้เช็คและบัตรเครดิต การเพิ่มขึ้นในประสิทธิภาพในการจัดการเงินทุนนั้น แสดงให้เห็นได้จากการลดลงที่อะเล็คถ่น้อยในเงินสดที่ถือไว้ อันนี้เป็นสาเหตุของการปรับปรุงวิธีการ และการตัดสินใจของธุรกิจและเอกชนที่จะใช้เงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และความสามารถของผู้ฝากเงินที่เป็นจังหวะพอดีกันระหว่างการรับและการจ่ายเงินของธนาคาร

เช็คส่วนใหญ่ในประเทศนั้น ชำระกันโดยผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ เช็คสั่งจ่ายจากและฝากไว้ในธนาคารเดียวกัน เท่านั้นที่โอนเงินทุนกันจากบัญชีหนึ่งไปยังบัญชีอื่นได้ ถ้ามีธนาคารเพียง 2 ธนาคารเกี่ยวข้องกันอยู่ในเมืองเดียวกัน ก็จะมีการแลกเปลี่ยนเช็คกันโดยตรง แต่เมื่อมีหลายธนาคารเกี่ยวข้องกันอยู่ในเมืองเดียวกัน ก็จะมีการตั้งสำนักหักบัญชีขึ้น แต่ละธนาคารก็จะทำการหักบัญชีกันโดยผ่านสำนักหักบัญชี วิธีการก็ยุ่งยากขึ้น จะทำให้เสียเวลาและสิ้นเปลืองเมื่อมีการหักบัญชีกันขึ้น ธนาคารที่ตั้งอยู่ในต่างเมืองกัน การหักบัญชีมักจะทำโดยผ่านระบบธนาคารตัวแทนของแต่ละธนาคาร

สำนักหักบัญชี คือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นโดยธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อบำรุงการและควบคุมระบบหักบัญชีระหว่างธนาคาร คือเป็นแหล่งกลางในการแลกเปลี่ยนเช็คหรือเครื่องมือเครดิตอื่นระหว่างธนาคารที่ได้เข้าเป็นสมาชิกแห่งระบบการหักบัญชีเพื่อทำการหักกลบหนี้อันจกพึงเกิดขึ้นในการแลกเปลี่ยนและชำระหรือเรียกเก็บหนี้ โดยนำยอดค้างหลังจากที่ได้หักกลบกันแล้วไปเข้าบัญชีหรือหักบัญชีเงินฝากของธนาคารต่าง ๆ ที่มีอยู่ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารที่เป็นสมาชิกแห่งระบบการหักบัญชี จะไม่ทำการแลกเปลี่ยนเช็คเพื่อหักบัญชีระหว่างกันเอง หรือ ณ ที่อื่นใด นอกจากที่สำนักหักบัญชี

หลังจากเสร็จการหักบัญชี ธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้หักบัญชีธนาคารผู้เป็นลูกหนี้ และนำเข้าบัญชีธนาคารผู้เป็นเจ้าหนี้ เป็นจำนวนเท่ากับยอดเงินที่แต่ละธนาคารเป็นลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ต่อสำนักหักบัญชี ตามงบบพิสูจนการหักบัญชีของพนักงานหักบัญชี

เช็คของธนาคารเอง ซึ่งมีผู้นำไปเข้าบัญชีที่ธนาคารอื่น และธนาคารรับมาจากสำนักหักบัญชีเพื่อมาตรวจความสมบูรณ์และถูกต้องนั้น ถ้าปรากฏว่าเช็คนั้นจำต้องส่งคืนเนื่องจากเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่นเงินในบัญชีไม่พอจ่าย เงินในบัญชีไม่มี บัญชีปิดไปแล้ว หรือมีคำสั่งให้ระงับการจ่ายเงิน เป็นต้น ธนาคารจะคืนเช็คไปยังสำนักหักบัญชี โดยธนาคาร

ที่คืน เช็คจะต้องทำบันทึกแจ้ง เหตุผลแห่งการคืนลัทธิคดีกับเช็คทุกฉบับ

ในปัจจุบันธนาคารมีการใช้คอมพิวเตอร์และใช้เครื่องมือเครื่องใช้ประกอบเพื่อ
เร่งกระบวนการหักบัญชี ลดค่าใช้จ่าย และปรับปรุงความถูกต้องแม่นยำในการหักบัญชี
ระหว่างธนาคาร ณ สำนักหักบัญชีด้วย

แหล่งสะสมเงิน

ธนาคารพาณิชย์ให้บริการที่สำคัญมากคือส่วนของระบบเศรษฐกิจโดยอำนวยความสะดวก
ความสะดวกสำหรับเป็นแหล่งสะสมเงิน และทำให้เกิดความพร้อมสำหรับเศรษฐกิจและ
สำหรับความประสงค์ทางสังคม ผู้ฝากเงินหรือผู้สะสมเงินจะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย
จากเงินฝากของเขา ซึ่งปลอดภัยและอยู่ในรูปที่มีความคล่องสูง แหล่งเงินทุนเหล่านี้ถูก
จัดไว้พร้อมเสมอสำหรับนักธุรกิจซึ่งอาจใช้มันสำหรับการขยายประสิทธิภาพในการผลิตและ
เพื่อผู้บริโภคสำหรับรายการต่าง ๆ เช่นสินค้าอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น สังคม
ของเราพอใจกับความมั่งคั่งร่ำรวย จึงทำให้ประชาชนมีสิ่งจูงใจให้เก็บออมสะสมเงิน
ส่วนที่เป็นรายได้ของเขา ส่วนใหญ่ของเงินสะสมเหล่านี้มักจะไหลเข้าสู่ธนาคารพาณิชย์
ในรูปของเงินฝาก เงินฝากที่ถูกนำมาฝากธนาคาร ซึ่งเรียกว่า "เงินฝาก"
(Deposits) นั้น แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท¹ คือ

1. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits)
2. เงินฝากออมทรัพย์ (Savings Deposits)
3. เงินฝากประจำหรือเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (Fixed หรือ

Time Deposits)

1. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits)

เงินฝากประเภทนี้ คือเงินฝากที่ธนาคารมีพันธะที่จะต้องจ่ายคืนให้แก่ลูกค้า

¹ ประยูร จินดาประสิทธิ์, การธนาคารพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี
พิมพ์ครั้งที่ 2, พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2514.

เมื่อเรียกหรือตามคำสั่ง ด้ยการใช้เช็คในการถอน ได้แก่เงินฝากประจำรายวัน (Current Accounts) และประเภทอื่น ๆ อาทิเช่น เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาที่ครบกำหนดแล้ว (Matured Time Deposits) เช็คสั่งจ่ายของธนาคารเอง (Cashier's Order หรือ Manager's Check) เช็คที่ธนาคารรับรอง (Certified Check) และ Money at call เป็นต้น

2. เงินฝากออมทรัพย์ (Savings Deposits)

เป็นเงินฝาก ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของลูกค้ ดังนั้นเงินฝากชนิดนี้จึงไม่ใช่เช็คในการถอน ลูกค้จะถอนเงินได้โดยเขียนคำสั่งจ่ายในใบถอนเงิน และใช้สมุดบัญชีฝาก สำหรับบันทึกรายการฝากเงิน ถอนเงิน และยอดเงินฝากคงเหลือ

3. เงินฝากประจำหรือเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (Fixed or Time Deposits)

เงินฝากประเภทนี้ เป็นเงินฝากที่ผู้ฝากจะถอนคืนได้เมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ เงินฝากประเภทนี้ อาจแบ่งออกเป็นกำหนดระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี หรือกว่า 1 ปีก็ได้ โดยธนาคารจะออกใบรับฝากเงินให้ลูกค้เป็นหลักฐานการรับฝาก

เงินฝากประเภทนี้นั้น วัตถุประสงค์ของผู้ฝากเงิน ก็เพื่อเป็นการลงทุนหากดอกผล ซึ่งธนาคารจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราสูงลดหลั่นกันตามลำดับของกำหนดเวลาที่ฝากแต่ต้องไม่สูงกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ การที่ธนาคารสามารถจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประเภทนี้ได้ในอัตราสูง เพราะมีกำหนดระยะเวลาฝากยาวพอสมควร ธนาคารกำหนดเวลาถอนเงินฝากประเภทนี้ได้ค่อนข้างแน่นอน จึงสามารถนำเงินไปจัดสรรลงทุนหาผลประโยชน์ได้เต็มที่

การขยายเครดิตและการลงทุน

บทบาทเบื้องต้นของธนาคารพาณิชย์ คือการขยายเครดิตไปยังผู้เงินของธนาคารจากจุดเริ่มต้น ผู้จัดตั้งธนาคารมักจะถูกกระตุ้นจากผลประโยชน์ที่จะได้รับจากบทบาทในด้านการใหญ่ขึ้น และขึ้นอยู่กับความต้องการของรัฐบาลในด้านการจัดหาเครดิตให้สังคมแต่ละแห่ง ในการทำให้เกิดความพร้อมในเครดิตของธนาคาร ธนาคารได้ให้บริการแก่สังคมอย่างมาก โดยกิจกรรมของธนาคารทำให้การผลิตเพิ่มขึ้น เงินลงทุนในส่วนทุนที่ขยายตัว และมาตรฐานการครองชีพของประชาชนที่สูงขึ้น

การใหญ่ขึ้นของธนาคารนั้นสำคัญต่อเศรษฐกิจมาก โดยเป็นตัวช่วยพัฒนาทางการเงินในด้านการบริการ การพาณิชย์กรรม และกิจกรรมทางอุตสาหกรรมของประเทศ เงินใหญ่ขึ้นของธนาคารทำให้เกิดความคล่องตัวในการผลิตสินค้า โดยให้เครดิตแก่ผู้ผลิต ทำให้สามารถซื้อและจัดหาวัตถุดิบ เครื่องจักร อุปกรณ์ต่าง ๆ และว่าจ้างแรงงานได้ในเวลาที่ทำการผลิตสินค้า พอลูกส่ง พอลูกปลีก็ก็สามารถจะสะสมสินค้าและส่งสินค้าต่อไปยังประชาชนผู้บริโภคได้ เพราะว่าเงินทุนที่มีอยู่พร้อมเสมอในรูปของเงินใหญ่ขึ้น โดยธนาคารพาณิชย์ สินค้าสามารถส่งจากผู้ผลิตไปตามขั้นตอนจนถึงแหล่งสุดท้ายคือผู้บริโภคได้ก็เพราะความช่วยเหลือทางด้านการเงินของธนาคาร ส่วนทางด้านเกษตรกรรมนั้น เพราะเครดิตของธนาคาร ชาวนาสามารถซื้อเมล็ดพันธุ์ อาหาร ปุ๋ย และรายการที่จำเป็นอื่น ๆ อีกมากมายเพื่อใช้ในการเพาะปลูก และเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งใช้เลี้ยงชีพประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และส่งเป็นสินค้าออกด้วย นอกจากนี้ธนาคารยังช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้บริโภค เงินทุนนั้นอาจขยายสู่ผู้บริโภคเพื่อใช้ในการครองชีพในการซื้อสินค้าและสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน

แม้ว่ากิจกรรมทางด้านการลงทุนของธนาคารพาณิชย์มักจะพิจารณาแยกออกจากการใหญ่ขึ้น ผลของภาวะทางเศรษฐกิจและสาเหตุทางสังคมก็เช่นกัน เพราะรายรับของรัฐบาลมักจะมีไม่เท่าหรือไม่เพียงพอกับรายจ่าย การใหญ่ขึ้นจากธนาคารพาณิชย์บางบางครั้งบางคราวเป็นสิ่งปกติธรรมดา ดังนั้นการจัดเตรียมด้านเครดิตของธนาคารพาณิชย์นั้นเตรียม

ไว้สำหรับให้รัฐบาลดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น โดยทั่ว ๆ ไปการปรับปรุงเงินทุนของ รัฐบาลนั้นไม่ได้จัดทำขึ้นจากรายรับที่ได้ในการดำเนินงานแต่ก็จะมาจากการออกพันธบัตร หรือพันธบัตรรัฐบาล ดังนั้นเมื่อธนาคารซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาล ก็เป็นการจัดหาเงินทุน สำหรับการปรับปรุงต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น การสร้างโรงเรียน และโรงพยาบาล เป็นต้น เพราะรายจ่ายเหล่านี้ของรัฐบาลสามารถทำให้มาตรฐานการครองชีพของประชากร ดีขึ้น เมื่อหลักทรัพย์ที่รัฐบาลออกมามีผู้ซื้อหมดแล้ว รัฐบาลก็จะนำเอาเงินทุนเหล่านี้มาใช้สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของรัฐบาลต่อไป

อำนวยความสะดวกสำหรับด้านการเงินของการค้าระหว่างประเทศ

แม้ว่าการค้าระหว่างประเทศจะมีพื้นฐานเหมือนกับการค้าภายในประเทศ ข้อแตกต่างบางอย่างที่จำเป็นในด้านการเงินได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารระหว่างประเทศนั้น จะได้รับบริการจากธนาคารพาณิชย์ ระบบการเงินของประเทศที่ติดต่อกับการค้ากันนั้นไม่ เหมือนกัน ความสามารถด้านการเงินของผู้ซื้อและผู้ขายในต่างประเทศ ผู้ส่งเหล่านี้อาจมาจากฝรั่งเศส ผู้ส่งรถสปอร์ตจากเยอรมัน รองเท้าจากอิตาลี อาจพบว่าพ่อค้าในต่างประเทศไม่ต้องการรับชำระเงินเป็นดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้นต้องทำการตกลงกันเพื่อจ่าย ชำระเงินกันในเงินตราสกุลอื่น อาจเป็นเงินฟรังก์ มาร์ค ลีร์ หรือปอนด์ เป็นต้น การกระทำดังนี้ ผู้ซื้อสามารถไปที่ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารจะดำเนินการให้เป็นไปตาม ข้อตกลงที่ทำกันไว้อย่างรวดเร็วและได้ผลตามต้องการ สำหรับปริมาณการแลกเปลี่ยน เงินตราต่างประเทศที่ต้องการ ธนาคารจะมีเงินตราสกุลต่าง ๆ อยู่ในมือ แต่ถ้าไม่มี ก็จะสามารถตกลงโดยผ่านธนาคารอื่นได้อย่างรวดเร็ว ผู้ซื้ออาจเผชิญกับสถานะการณ์ ที่ผู้ขายในต่างประเทศไม่ต้องการที่จะส่งสินค้าลงเรือให้ก่อนและรอการจ่ายชำระเงินที่ จะตามมาในภายหลัง ซึ่งผู้ซื้ออาจไม่ต้องการพลาดข้อตกลงเช่นนี้แม้จะมีข้อผูกมัดบางอย่าง และต้องการความรวดเร็วมากขึ้นในการติดต่อกับผู้ขายที่อาจจะควบคุมจนเป็นที่พอใจ โดย ผ่านการออกเช็คเตอร์ออฟเครดิตทางการค้า ซึ่งได้มีรายงานบางส่วนของธนาคารพาณิชย์ ต่อเอกชนหรือต่อกิจการนั้น ๆ โดยรับประกันว่าธนาคารจะยอมรับรองและจ่ายเงินตามตัว

เรียกเก็บเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ ถ้านำมาแสดงต่อธนาคารตรงกับเงื่อนไขที่ระบุไว้ใน
 เลตเตอร์ออฟเครดิต เมื่อใดออกเลตเตอร์ออฟเครดิตทางการค้า ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย
 ก็จะได้รับความสะดวก ตามประเภทและเงื่อนไขของสินค้าที่ใดระบุไว้ และธนาคาร
 พาณิชย์ก็ได้ปล่อยเครดิตเพื่อช่วยเหลือผู้ซื้อหรือผู้ส่งสินค้าที่มีฐานะการเงินไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก
 หรือยอมรับจากผู้ซื้อ การค้าส่วนใหญ่ของเราก็ดำเนินไปตามนี้

เลตเตอร์ออฟเครดิต คือตราสารซึ่งปกติ ธนาคารเป็นผู้ออกเพื่อแสดงว่า
 ผู้ออก ตกลงชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับประโยชน์ เมื่อใดปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ
 ที่กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ธนาคารทำหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับ
 ตัวสินค้า ถ้าเอกสารนั้นตรงกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในเลตเตอร์ออฟเครดิต ธนาคาร
 ผู้ออกหรือ ผู้รับรองมีภาระผูกพันที่จะต้องชำระเงินตามสัญญา ถ้าเอกสารนั้นทำขึ้นโดย
 หุจริตและไม่ตรงกับสินค้าที่ส่งมา เป็นเรื่องของผู้ซื้อและผู้ขายที่จะต้องดำเนินคดีกันเอง
 ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับแบบฟอร์ม ความแท้จริง (Genuineness) ความ
 ครบถ้วน (Sufficiency) หรือปัญหากฎหมายของเอกสารหรือลักษณะ (Description)
 การขนส่ง (Delivery) หรือมูลค่า (Value) ของสินค้าที่ส่งมอบนั้น ทั้งนี้เพราะ
 โดยสภาพแล้วเลตเตอร์ออฟเครดิตไม่สามารถจะรับประกันผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายไม่สุจริต
 เพื่อป้องกันผลเสียหายผู้ซื้ออาจขอให้มีการตรวจสอบรับรองเอกสารโดยหน่วยงานหรือ
 องค์การอิสระได้

นอกจากการค้าแล้ว ในการเดินทางไปต่างประเทศ ผู้เดินทางส่วนใหญ่
 ต้องการใช้บริการด้านต่างประเทศจากธนาคารพาณิชย์ แม้ว่าผู้เดินทางอาจต้องการแลก
 เปลี่ยนเงินตราต่างประเทศบ้าง เขาก็มักจะทำการซื้อเช็คเดินทางหรือเลตเตอร์ออฟ
 เครดิตเพื่อการเดินทาง การจัดการด้านการเงินทางการค้ากับต่างประเทศและการเดิน
 ทางโดยมีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนให้เกิดความสะดวกในช่องทางการ
 ค้าระหว่างประเทศ ในราคาที่ต่ำกว่าถ้าไม่มีบริการเหล่านี้

สภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์

สภาพคล่องมีความสำคัญอย่างมากต่อธนาคาร สภาพคล่องเป็นเครื่องป้องกันความเสี่ยงในการสูญเสียซึ่งอาจเกิดขึ้นถ้าธนาคาร เกิดถูกบังคับให้ขายหรือต้องขายสินทรัพย์ไปในราคาต่ำกว่าทุนหรืออาจกล่าวได้ว่า

"สภาพคล่อง" คือ ความสามารถในการจัดหาเงินสดมาได้อย่างรวดเร็วและทันเวลาโดยเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยหรือไม่ต้องเสียเลย ธนาคารสามารถบริหารสินทรัพย์สภาพคล่องหรือหลักทรัพย์ระยะสั้นที่มีอยู่ในธนาคารให้เกิดรายได้แก่กิจการ หรือเมื่อธนาคารเกิดความต้องการที่จะใช้เงินสดขึ้นมาเมื่อใดก็สามารถนำสินทรัพย์สภาพคล่องหรือหลักทรัพย์ระยะสั้นที่มีอยู่ไปเปลี่ยนเป็นเงินสดโดยวิธีใดวิธีหนึ่งได้ทันทีที่ต้องการ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเพียงเล็กน้อย หรือธนาคารจะใช้ความสามารถในการกู้ยืมเงินเข้าสู่ธนาคาร ก็เป็นสภาพคล่องชนิดหนึ่งของธนาคารเพราะจากความสามารถนี้จะเป็นผลให้ได้รับเงินสด เพื่อนำมาตอบสนองทั้งอุปสงค์ของผู้ฝากเงิน และนำมาปล่อยเครดิตเพื่อให้ลูกค้ากู้ยืม

หรืออาจกล่าวได้ว่า "สภาพคล่อง" คือ ความสามารถของธนาคารหรือระบบการธนาคารในการตอบสนองทั้งการ เบิกถอนเงินฝากของลูกค้าและจัดเตรียมไว้เพื่อสนองความต้องการด้านเครดิตของสังคมหรือของเศรษฐกิจอีกด้วย¹ สภาพคล่องของระบบการธนาคาร คือ ความสามารถของธนาคารทั้งหมดหรือของกลุ่มธนาคารที่จะสามารถตอบสนองอุปสงค์ในด้านเครดิตซึ่งอาจเกิดขึ้นได้นั้น เป็นปัญหาคำนสภาพคล่องของธนาคารซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันมานานแล้ว อย่างไรก็ตามสำหรับแต่ละธนาคารปัญหาคำนสภาพคล่องนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ เพราะการโอนเงินฝากระหว่างธนาคารนั้นไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสภาพคล่องรวมของระบบการธนาคารแต่จะมีผลกระทบกระเทือน

¹ Howard D. Crosse, Management Policies for Commercial Banks. (Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J.)

ต่อธนาคารซึ่งถูกถอนเงินฝากออกมาบ้าง เพราะไม่สามารถประมาณได้ว่าเงินฝากที่ออกไปจากธนาคารของตนเอง จะกลับคืนเข้าสู่ธนาคารหรือไม่เพียงใด

สภาพคล่องนั้น ธนาคารสามารถทำการเก็บสะสมไว้ได้เช่นเดียวกับการสะสมสินค้าคงคลังของธุรกิจที่ดำเนินการผลิตและค้าขายสินค้า การที่ธนาคารต้องสะสมสภาพคล่องไว้ก็เป็นการจัดเตรียมเพื่อเผชิญกับอุปสงค์ในเงินสดที่คาดคะเนว่าจะเกิดในอนาคต และอุปสงค์ที่ไม่ได้คาดคะเนว่าจะเกิดขึ้นด้วย อุปสงค์ที่คาดคะเนว่าจะเกิดขึ้นนั้นจะได้มาจากการจัดทำงบประมาณเงินสดไว้ล่วงหน้าอาจจะเป็นระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี หรือกว่านั้น และทำการทบทวนปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอเป็นระยะ ๆ

จากงบประมาณเงินสด ถ้าคาดคะเนจะมีความต้องการหรือมีอุปสงค์ในเงินสดมากในช่วงระยะเวลาใด ธนาคารก็อาจจะทำการสะสมเงินสดหรือสินทรัพย์สภาพคล่องไว้เพื่อเผชิญกับอุปสงค์ที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น คาดคะเนว่าในอีก 3 เดือนข้างหน้า ธนาคารจะมีอุปสงค์ในเงินสดจำนวน 20 ล้านบาท ธนาคารก็อาจจะเก็บสะสมไว้ในทันทีทั้งหมดหรือค่อย ๆ สะสมไปจนกว่าจะได้ครบตามจำนวนในเวลา 3 เดือนก็ได้ แต่ในการจัดการฐานะการเงินของธนาคารนั้น จะไม่ทำการสะสมเพื่ออุปสงค์ที่จะเกิดในอนาคตไว้ในรูปของเงินสด เพราะจะเป็นการเสียโอกาสที่จะนำเอาเงินสดนั้น ๆ ไปลงทุนหาผลประโยชน์เข้าสู่ธนาคาร ดังนั้นธนาคารมักจะสะสมไว้ในรูปสินทรัพย์สภาพคล่องหรือหนี้สินสภาพคล่องอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง ในรูปสินทรัพย์สภาพคล่อง อาจจะโดยจัดการถือสินทรัพย์ระยะสั้นที่มีกำหนดอายุภายใน 3 เดือน หรือทำการจัดการวางอายุสินทรัพย์สภาพคล่องที่มีอยู่ เพื่อดูปริมาณของสินทรัพย์ที่จะครบกำหนดอายุใน 3 เดือนว่ามีจำนวนเท่าใดเพียงพอกับความต้องการหรือไม่ ต้องการเพิ่มเติมอีกเพียงใด ถ้าจะสะสมไว้ในรูปหนี้สินสภาพคล่อง ก็อาจจะทำได้โดยเก็บความสามารถในการกู้ยืมหรือ Credit line ที่ธนาคารมีอยู่ไว้ใช้เมื่อเกิดความต้องการก็ได้

ความต้องการสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์

ทำไมธนาคารจึงต้องดำรงสภาพคล่อง ทรายโคที่เงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้น ในอัตราที่สม่ำเสมอ และอุปสงค์ของเงินใหญ่ ย่อมสามารถกำหนดได้และเป็นไปในอัตรา เดียวกับการเพิ่มของเงินฝาก ธนาคารก็ไม่มี ความจำเป็นในการดำรงสภาพคล่อง แต่ ทั้งเงินฝากและเงินใหญ่ก็มีได้ดำเนินไปในอัตราที่แน่นอนสม่ำเสมอ ธนาคารจึงจำเป็นต้องดำรงสภาพคล่องไว้เพื่อชดเชยกับการลดลงของเงินฝาก (Deposit liquidity needs) หรือการเพิ่มขึ้นของการให้กู้ยืม (Loan liquidity needs) การจัดการ เงินทุนเกี่ยวกับการประมาณการและจัดการให้ เป็นไปตามความต้องการเหล่านี้ย่อม มีประสิทธิภาพเท่าที่จะเป็นได้

ความต้องการสภาพคล่องของแต่ละธนาคารจะตองเกี่ยวข้องกับอุปสงค์ที่มีต่อ เงินทุนของธนาคารตลอดช่วงเวลาในการดำเนินงาน เงินทุนบางส่วนอาจมีความ จำเป็นต้องใช้ในปัจจุบัน หรือในอนาคตอันใกล้ บางส่วนอาจจะไม่ต้องการใช้เลยเป็น ปี ๆ ก็ได้ ธนาคารอาจจะต้องการสภาพคล่องส่วนเพิ่มสำหรับอุปสงค์ที่ได้คาดคะเนไว้ และไม่ได้คิดคำนวณไว้ก่อน ดังเช่นการจัดเตรียม Margin of safety

การดำเนินงานของธนาคารจะขาดประสิทธิภาพ ถ้าธนาคารถือเงินสดไว้ใน ปัจจุบันเพื่อความต้องการใช้เงินที่จะเกิดในอนาคตอีกไกลข้างหน้า เช่นอีก 1 ปี หรือ 6 เดือน ข้างหน้า ดังนั้นปริมาณของสภาพคล่องเกี่ยวข้องกับขนาดของอุปสงค์ในเงินทุนที่ จะเป็นไปได้ ชนิดและกำหนดอายุของสินทรัพย์สภาพคล่องที่ถือไว้ควรจะเกี่ยวข้องกับเวลา ซึ่งจะเกิดอุปสงค์ในเงินทุนขึ้น

005068

ความต้องการสภาพคล่องสามารถแบ่งออกได้ตามระยะเวลาเป็น

1. ความต้องการสภาพคล่องระยะสั้น

ความต้องการสภาพคล่องระยะสั้นของธนาคาร พิจารณาได้อย่างกว้าง ขวาง โดยพิจารณาด้านการคาดคะเนความต้องการในอนาคตของลูกค้าส่วนใหญ่ ลูกค้า

ที่ถือเงินฝากในขนาดชดเชยที่มากพอควร และลูกค้าที่ทำการกู้ยืมในปริมาณมากที่จะมีผลกระทบต่อฐานะสภาพคล่องของธนาคาร ความต้องการเงินทุนของลูกค้ารายสำคัญ ๆ ไม่ว่าจะมีความต้องการชั่วคราวชั่วคราว, คงที่, หรือตามฤดูกาล ก็จะมีผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำรงสภาพคล่องของธนาคาร

ดังนั้นการจัดการฐานะสภาพคล่องของธนาคารส่วนใหญ่ จะหมุนเวียนไปตามความรู้ในเรื่องความต้องการและความตั้งใจของลูกค้ารายใหญ่และการจัดเตรียมเพื่อเผชิญกับความต้องการนี้ การจัดการธนาคารที่เตรียมพร้อมอยู่เสมอจะต้องพยายามติดตามลูกค้าที่มีเงินฝากเคลื่อนไหวมาก หรือลูกค้าที่มีความต้องการกู้เงินที่จะมีผลต่อฐานะสภาพคล่องของธนาคารอย่างใกล้ชิด เพื่อเรียนรู้ถึงแผนงานของเขาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งสำหรับพนักงานธนาคารที่จะต้องออกเยี่ยมเยียนลูกค้าของธนาคาร เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะและการดำเนินธุรกิจของลูกค้า

ปัจจัยทางฤดูกาลก็มีผลต่อความต้องการสภาพคล่องในระยะสั้นด้วย ซึ่งอาจจะมีผลไปถึงระดับเงินฝากทั้งหมดหรืออุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมของธนาคารด้วย เช่นการกลไกรวมการเกษตร จะได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลของอุปสงค์และอุปทานของเงินทุนผิดไปจากธุรกิจประเภทอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลในกระแสอุปสงค์ของเงินให้กู้ยืม และเงินฝากนั้น มักจะพบได้ในเกือบทุกที่ อุตสาหกรรมบางอย่างก็จะทำการกู้ยืมตามฤดูกาลและความต้องการของกิจการ เช่น การหาเงินทุนเพื่อจ่ายชำระภาษี เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลส่วนมากมักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แน่นอนและการจัดเตรียมสภาพคล่องจะทำได้โดยเหมาะสมโดยยึดเอาประสบการณ์จากอดีตมาใช้ในการวางแผนความต้องการสภาพคล่องตามฤดูกาล ซึ่งจะสามารถกำหนดอายุของสินทรัพย์สภาพคล่องให้มีกำหนดอายุครบในช่วงเวลาที่พอเหมาะกะกับเวลาที่จะเกิดอุปสงค์ในเงินทุนขึ้น

2. ความต้องการสภาพคล่องในค่านอื่น ๆ

นอกจากการจัดเตรียมเงินทุนไว้สำหรับอุปสงค์ระยะสั้นที่รู้แน่นอนและที่คาดว่าจะเกิดแล้ว ธนาคารยังต้องดำรง Margin ไว้สำหรับอุปสงค์ที่คาดว่าจะเกิดในกาลข้างหน้า รวมทั้งที่มีใครคาดคิดไว้ด้วย ซึ่งอาจจัดได้ว่าเป็นความต้องการสภาพคล่องในระยะยาว มักจะเกี่ยวข้องกับแนวทางของตลาดหรือชุมชนที่ธนาคารรับผิดชอบ อยู่ ในเขตที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าเงินฝากที่สะสมไว้ เงินทุนที่มีอยู่ต้องนำออกมาใช้สำหรับการขยายเงินให้กู้ยืมหรือหามาโดยวิธีอื่นเพื่อสนองอุปสงค์นี้ อันนี้นับเป็นหน้าที่หนึ่งของสภาพคล่องระยะยาว หรืออีกนัยหนึ่งในสังคมที่มั่นคง เงินฝากอาจจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอขณะที่อุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมคงยังไม่เปลี่ยนแปลง ในกรณีเช่นนี้ การดำรงสภาพคล่องในระยะยาวอาจจะทำให้ธนาคารสามารถนำไปลงทุนมากกว่าที่จะนำไปทำอย่างอื่น ในกรณีเดียวกันนี้ การวัดความต้องการสภาพคล่องระยะยาวของการจัดการ ธนาคารจะต้องพยายามทำการพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจในระยะยาวด้วยวิธีการที่มีเหตุผลพอเพียงที่จะประมาณค่าเงินให้กู้ยืมและระดับเงินฝากในกาลข้างหน้า

อย่างไรก็ตามการพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจเป็นความไม่แน่นอนและเป็นการจัดการธนาคารที่ใช้การประมาณการหรือคาดคะเนไว้เพียงในระดับต่ำ และจะดำรงสภาพคล่องส่วนหนึ่งไว้ให้พร้อมเสมอสำหรับ Margin of error เงินทุนเหล่านี้จะรวมไว้ใน การดำรงสภาพคล่องระยะยาวของธนาคาร

เท่าที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า การจัดการฐานะสภาพคล่องของธนาคารนั้น เป็นการดำเนินงานที่เกินกว่าจะใช้วิธีวัดธรรมดา ๆ โดยการใช้อัตราส่วนจากงบดุลซึ่งเป็นเพียงการวัดความเปลี่ยนแปลงทั้งหมด แต่ฐานะและความต้องการไม่สามารถวัดได้ด้วยอัตราส่วนชนิดนี้ ความต้องการสภาพคล่องจะต้องพิจารณาทั้งค่านปริมาณและเวลาที่ จะเกิดอุปสงค์สำหรับเงินทุนต่อธนาคาร ดังนั้น Portfolio ของสินทรัพย์สภาพคล่องของธนาคารจะมีรูปแบบและขนาดแตกต่างกันตามระยะเวลาที่สร้างขึ้น



ความต้องการสภาพคล่องทางการเงินฝากและเงินในบัญชี

การประมาณความต้องการสภาพของธนาคารทำได้หลายวิธี อาจจะใช้วิธีประมาณการโดยคาดคะเนและกำหนด Trend line หรือ Cyclical line หรือ Seasonal line ขึ้นมา หรือที่ง่ายที่สุดด้วยวิธีที่มีข้อมูลใด ๆ แต่กำหนดลงไปเลยว่า ธนาคารต้องการสภาพคล่องไว้ในแต่ละขณะเป็นอัตราส่วนเท่าใดของยอดเงินฝาก เช่น 20% หรือ 25% เป็นต้น

แต่แนวทางที่ดีที่สุดที่ธนาคารสามารถใช้ในการประมาณความต้องการสภาพคล่อง คือ อาศัยจากประสบการณ์ในอดีต และความรอบรู้ถึงภาวะของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลต่ออุปสงค์ของธนาคารดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความต้องการสภาพคล่องจะเกี่ยวข้องกับทั้งอุปสงค์ในเงินฝากของผู้ฝากเงิน และอุปสงค์ในการกู้ยืมที่จะเพิ่มขึ้นจากลูกค้าของธนาคาร ในด้านความต้องการกู้ยืม ดังนั้นจะเกิดความแตกต่างระหว่าง "สภาพคล่องของเงินฝาก" และ "สภาพคล่องของ Portfolio" หรือการถือเงินทุนเพื่อการขยายการให้กู้ยืมและลงทุน

สภาพคล่องสำหรับเงินฝาก

สิ่งสำคัญอย่างมากหรืออาจจะเป็นความต้องการสภาพคล่องส่วนใหญ่ของธนาคารในทุกขณะ จะเกี่ยวข้องกับปริมาณและลักษณะของเงินฝาก เงินฝากแต่ละประเภทต้องการสภาพคล่องในอัตราที่ไม่เท่ากัน ชนิดหรือประเภทของเงินฝากอาจแบ่งเป็นตามระยะเวลา, เมื่อทวงถาม หรือแยกเป็นเงินฝากของบุคคลหรือของกิจการต่าง ๆ ก็ไม่สำคัญเท่ากับการที่มีเงินฝากเฉพาะอย่างหรือเฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะทำการเบิกถอนภายในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ¹

¹ Howard D. Crosse, Management Policies for Commercial Banks. (Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J.)

แนวโน้มของการเบิกเงินฝาก อาจจะจัดเป็นกลุ่มซึ่ง ก) เกิดขึ้นแน่นอน
 ข) อาจจะแต่ไม่แน่นอน และ ค) ไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่ถ้าภายใต้สถานการณ์บางอย่างก็อาจจะเกิดการเบิกถอนขึ้นได้ โดยทั่ว ๆ ไป ยิ่งจะมีการเบิกเงินมากเท่าใด
 ธนาคารก็ยิ่งจะต้องจัดหาสภาพคล่องและวันอายุสินทรัพย์สภาพคล่องที่ถืออยู่เท่านั้น อย่าง
 เช่นตัวอย่างของการเบิกเงินซึ่งจะเกิดขึ้นแน่ ๆ อาจจะเป็นบัญชีเงินเคาน์ซึ่งนำฝาก
 ประจำทุกสัปดาห์ และก็น่าจะมีการเบิกถอนทันที เงินฝากที่เพิ่มขึ้นตามฤดูกาล ก็จัดเป็น
 เงินฝากชั่วคราว เงินฝากซึ่งมักจะเบิกถอนบ่อย ๆ เราจัดว่าเป็นบัญชีที่มีความเคลื่อนไหว
 ใหลอยู่เสมอ ซึ่งมักจะเรียกกันว่าเป็น "Hot money" และควรจะถูกไว้ในรูปเงินสด
 หรือนำไปลงทุนในเครื่องมือด้านสภาพคล่องที่มีกำหนดอายุสั้นมาก ๆ

การจัดหาสภาพคล่องสำหรับส่วนเปลี่ยนแปลงของเงินฝากควรจะเท่ากับผลรวม
 ของเงินฝากนั้น ๆ หักด้วยเปอร์เซ็นต์เงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย
 ถ้าเงินฝากลดลงเงินสำรองส่วนที่เหลือก็จะเป็สภาพคล่องส่วนหนึ่งที่ธนาคารจัดหามาใช้ได้

สภาพคล่องสำหรับเงินใหญ่

คงใคร่ทราบแล้วว่า ปัญหาทางด้านสภาพคล่องส่วนใหญ่ นั้น มีสาเหตุ
 มาจากการเพิ่มขึ้นในอุปสงค์ของเงินใหญ่ มากกว่าจะมาจาก การลดลงของเงินฝาก
 ดังนั้นธนาคารต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ให้เพียงพอเพื่อปล่อยให้ลูกค้าที่กู้ยืม เงิน
 ทุนเหล่านี้ถือพร้อมไว้เพื่อปล่อยกู้ยืมหรือลงทุน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น "Liquidity
 Portfolio" อุปสงค์นี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นไปตามฤดูกาล ซึ่งสามารถแสดงรวมไว้ใน
 แผนภูมิ (Chart) ผลรวมของเงินใหญ่ ทั้งนี้ไม่รวม Money market หรือเงิน
 ใหญ่อื่นใดที่ดำรงไว้เพื่อเหตุผลทางด้านสภาพคล่อง ดังในแผนภูมิที่ 3

ถ้าเงินใหญ่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าเงินฝาก และฝ่ายจัดการ
 หวังว่าจะเป็นไปตามนั้น ก็อาจจะต้องทำการจัดเตรียมสภาพคล่องส่วนเพิ่มไว้ การขยาย
 เงินใหญ่ในอนาคตนั้นถูกกำหนดโดยเงินทุนที่มีอยู่ในธนาคาร โดยตรงที่มาจาก การเพิ่มขึ้น

ในเงินฝาก หรือทางอ้อมจากการได้รับชำระหนี้ หรือจากการขายสินทรัพย์ ถ้าอัตรา ส่วนเงินให้กู้ยืมต่อเงินฝากของธนาคารสูง ก็ควรจะหาทางแก้ปัญหาในค่านอุปสงค์ในเงิน ให้กู้ยืมสูงโดยวิธีอื่น เช่น ใช้วิธีกระตุ้นหรือชักจูงให้มีการฝากเงินชนิดใหม่ ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นในเงินให้กู้ยืมเนื่องมาจากการควบคุมบางอย่าง ของธนาคารเอง ซึ่งไม่เหมือนกับการเปลี่ยนแปลงในเงินฝาก ในการนี้ฝ่ายจัดการ สามารถเข้มงวดกับนโยบายการให้กู้ยืมหรือแม้แต่การปฏิเสธการให้กู้ยืมแก่ลูกค้าบางราย ได้ ดังนั้นระดับที่เงินให้กู้ยืมจะเพิ่มขึ้นในส่วนที่เกินกว่าเงินฝากที่เพิ่มก็เป็นการตัดสินใจ ของฝ่ายจัดการซึ่งขึ้นอยู่กับประมาณการฐานะของธนาคารในสังคม หรือถ้าอัตราส่วน ของเงินให้กู้ยืมต่อเงินฝากไม่สูงเกินไปนัก และถ้าธนาคารถือ Portfolio ของการ ลงทุนซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นเงินให้กู้ยืมได้ตลอดเวลาแล้ว การวางแผนสำหรับการ เปลี่ยนแปลงนี้เช่นนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการคำนวณสภาพคล่องของธนาคาร ด้วย หลักสำคัญกันนี้ ถ้าธนาคารดำเนินงานอยู่ในท้องถิ่นที่อุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมค่อนข้างคงที่ และเงินฝากคงเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ความต้องการสภาพคล่องของธนาคารจะลดลงในเวลา ต่อไป

ประการสุดท้าย ส่วนของสภาพคล่องระยะสั้นทำให้นักถึงการเผชิญกับอุปสงค์ ในเงินให้กู้ยืมของลูกค้ายิ่งดีที่ไม่ได้ทำการกู้ยืมจากธนาคารเป็นเวลานานแล้ว และมาทำ การกู้ยืมโดยที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ ธนาคารจึงควรจะต้องไว้วางใจสำหรับเหตุการณ์ประมาณ 20% ของเงินทุนและกำไร¹ ปริมาณที่มากกว่านี้อาจจะจัดหาได้โดยธนาคารที่กระตือรือร้น ในการให้กู้ยืม เพราะอุปสงค์ในการกู้ยืมของธุรกิจตลอดวงจรทางธุรกิจ (Business Cycle) มากกว่าอุปสงค์ในการจดจำนองหรือสินเชื่อเพื่อการบริโภค

¹Howard D. Crosse., Management Policies for Commercial Banks. (Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J.)

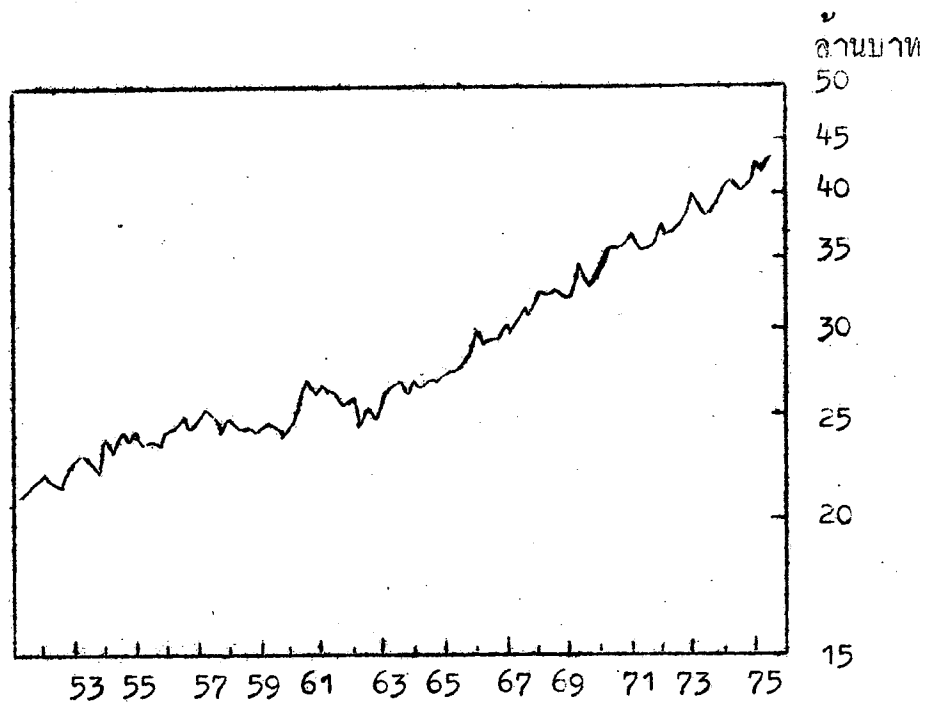
วิธีประมาณความต้องการสภาพคล่องทางค่านเงินฝากและเงินในบัญชี

ธนาคารจะต้องยอมรับความจริงที่ว่า ผู้ฝากเงินแต่ละคนอาจตัดสินใจเบิกเงินของตนในเวลาใดก็ได้ โดยปกติอาจมีผู้ฝากบางคนฝากเงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่บางคนจะเบิกเงินออกจากบัญชีของเขาบ่อย ๆ ซึ่งถ้ามันสัมพันธ์กันก็จะมีผลกระทบที่ค่อนข้างน้อยต่อเงินฝากของธนาคารเพียงเล็กน้อยในระยะสั้น ธนาคารจะต้องมีความพร้อมเสมอในทันทีที่ยอดรวมของเงินฝากที่ธนาคารถืออยู่คาดว่าจะลดลง วิธีง่ายที่สุดที่ธนาคารใช้ในการเตรียมการเพื่อเผชิญกับการลดลงนี้ ก็คือการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องซึ่งสามารถจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ในทันทีที่ต้องการ เพื่อจ่ายให้แก่ลูกค้าและจากจุดนี้เองที่เราจะต้องตัดสินใจถึงปริมาณของสินทรัพย์สภาพคล่องที่ธนาคารต้องการดำรงไว้เพื่อป้องกันตนเองต่อการลดลงของยอดเงินฝาก

ขอบเขตของการวางแผนที่ธนาคารใช้จะแตกต่างกัน ถ้าธนาคารเห็นวาระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดคือ 1 ปี ดังนั้นการวางแผนความต้องการสภาพคล่องเราก็จะกล่าวถึงแต่ภายใน 12 เดือนข้างหน้า ซึ่งแผนการอันนี้จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นในแต่ละเดือนตามเงื่อนไขหรือตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละเดือน จุดเริ่มต้นก็คือแผนภาพ (Chart) ของยอดรวมของเงินฝากซึ่งไม่รวมใบรับฝากเงินที่ซื้อขายได้ (Negotiable Certificates of Deposit) ภายในช่วงระยะเวลาอย่างน้อย 2 รอบวงจรธุรกิจ (Business Cycles) แผนภาพนี้แสดงถึงขนาดของการเปลี่ยนแปลงในเงินฝากรวม ระหว่างวงจรธุรกิจ และแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล, แนวโน้มตามปกติของเงินฝาก

แผนภาพที่ 1 นี้แสดงถึงพฤติกรรมของเงินฝากในอดีตซึ่งสร้างขึ้นด้วยอัตราส่วนตามธรรมดา ดังนั้นอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เท่ากันในเวลาต่าง ๆ จะปรากฏให้เห็นเท่านั้นในแนวตั้งของแผนภาพ แต่แผนภาพนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดของการทำการปรับความเข้าใจของพฤติกรรมของเงินฝากและเงินในบัญชีได้ตลอดเวลา จากข้อมูลเดียวกันนี้เรานำไป

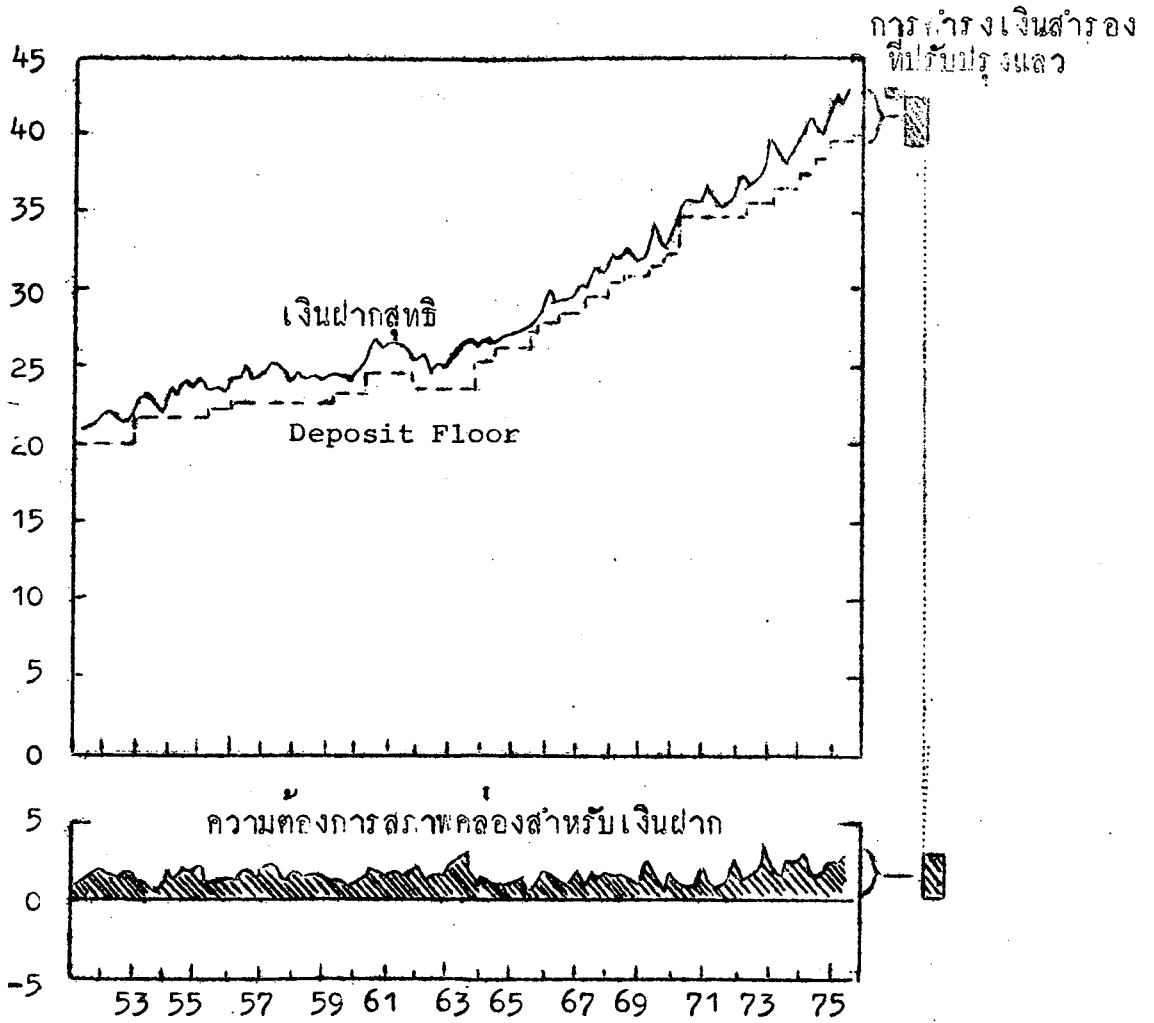
แผนภาพที่ 1
เงินฝากสุทธิ



แผนภาพที่ 2

เงินฝากสุทธิและระดับเงินฝากต่ำสุด

โดยประมาณ



สร้างแผนภูมิใหม่ทั้งในแผนภาพที่ 2 สาเหตุที่เปลี่ยนการใช้ฐานตามธรรมชาติมาใช้ฐาน
 คำนคณิตศาสตร์ (Arithmetic Base) ก็เพราะว่าในแผนภาพนี้เป็นการรวมผลรวม
 ซึ่งเป็นส่วนแตกต่างระหว่างจำนวนทั้งสองที่ปรากฏบนแผนภาพ ข้อแตกต่างทางคณิตศาสตร์
 ก็สามารถได้มาจากแผนภาพนี้

ข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจอย่างใกล้ชิดของแผนภาพที่ 1 จัดว่าเป็นขั้นพื้นฐาน
 ที่บอกถึงเรื่องราวความเป็นมาในพฤติกรรมของเงินฝากภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ใน
 อดีต และสามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพยากรณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมในอนาคตได้ ขั้น
 ต่อไปคือพยายามประมาณระดับค่าสุดของเงินฝากซึ่งจะเกิดขึ้นภายใต้เหตุการณ์ต่าง ๆ
 ในช่วงเวลาที่ทำการวางแผน และควรจะคิดว่าในทันทีที่ดำเนินการทุกอย่างไม่ผิด
 เงินฝากของธนาคารจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าโอกาสที่จะเกิดระดับที่มีความไม่แน่นอนสูง
 ก็จะต้องพิจารณากันอย่างถี่และรอบคอบว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับเงินฝากซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่ง
 ที่มาของเงินทุนของธนาคาร คำตอบของคำถามนี้จะให้พื้นฐานในการประมาณการความ
 ต้องการสภาพคล่อง ธนาคารควรมีสภาพคล่องในมือมากพอกับความต้องการในสภาพ
 คล่องที่มีต่อธนาคาร

ในการวางแผนด้านการจัดการเกี่ยวกับระดับค่าสุดของเงินฝากที่น่าจะเป็นได้นี้
 เรามักจะกล่าวถึงแกนของเงินฝาก ซึ่งสามารถจะประมาณการได้หลายวิธี วิธีหนึ่ง คือ
 การกำหนดเส้นตรงเชื่อมโยงจุดต่าง ๆ จากระดับค่าสุดของเงินฝากบน Ratio
 Chart และขยายออกไปถึงในอนาคต วิธีนี้สมมุติว่า อัตราการเพิ่มของเงินฝาก
 (Deposit growth rate) คงที่ตลอดเวลา ซึ่งไม่เหมือนกับภาวะแวดล้อมใน
 ประการที่ Growth ของเศรษฐกิจของชาติเปลี่ยนแปลงไปเพราะการเปลี่ยนแปลงของ
 อัตราเงินเฟ้อ (Inflation rates) และตัวแปรอื่น ๆ แต่ก็สามารถช่วยให้เห็นได้
 อย่างชัดเจนว่า ปริมาณของแกนของเงินฝากมักจะพุ่งสูงขึ้นในระยะเวลาที่ล่วงไป

Approach ที่แนะนำในที่นี้คือใช้การทบทวนและสอบถามเป็นระยะ ๆ เพื่อประมาณการถึงแก่นแท้ของเงินฝาก ประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ Approach นี้ก็คือจะเป็นการบังคับให้ฝ่ายจัดการนึกถึงปัจจัยที่จะมามีผลต่อเงินฝากในเวลาใดเวลาหนึ่ง การกะประมาณระดับต่ำสุดของเงินฝากของธนาคารในระยะ 12 เดือนข้างหน้า ได้ทำบนแผนภูมิ เป็นเส้นตรงตามแนวนอนและถือว่าเป็น Deposits floor ความสัมพันธ์ระหว่างเงินฝากที่เกิดขึ้นจริงกับ Deposit floor ได้แสดงไว้ในภาพที่ 2 ความต้องการสภาพคล่องของเงินฝากในทุกขณะ คือ ส่วนแตกต่างระหว่าง Deposit floor กับระดับเงินฝากที่แท้จริง ภายหลังได้มีการปรับปรุงสำหรับการดำรงเงินสำรองแล้ว

ในแผนภาพนี้ ได้กะแผนการไว้เฉพาะเงินฝากสุทธิ ที่จริงแล้วควรจะนึกถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามประเภทของเงินฝาก เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ธนาคารควรจะทำแยกกันตามชนิดและความสำคัญของเงินฝาก หรืออาจจะแยกตาม Floor ที่ประมาณขึ้น Floor ของแต่ละประเภทสามารถจะนำมารวมเพื่อให้รู้ถึง Floor ของเงินฝากทั้งหมดได้ หลักการคงเหมือนกัน แต่รายละเอียดปลีกย่อยที่สามารถจะนำไปใช้นั้นขึ้นอยู่กับการค้าเป็นการของแต่ละธนาคาร

จะเห็นได้ว่าในขณะที่เงินฝากลดลงจนถึงระดับต่ำสุด ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 2 นั้น Deposit Floor ค่อนข้างจะใกล้เคียงกับเงินฝากรวมที่เกิดขึ้นจริง ในระยะเวลาอื่น Floor นั้นจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเงินฝากรวมที่เกิดขึ้นจริงมาก ส่วนแตกต่างระหว่างเงินฝากและ Floor แสดงถึง การตัดสินใจของฝ่ายจัดการของธนาคารในด้านการจัดเตรียมสภาพคล่องสำหรับเงินฝากที่เกิดขึ้นจริง

Approach นี้เป็นการจัดเตรียมความยืดหยุ่นในการประมาณความต้องการสภาพคล่องในตัวเอง ถ้าเงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้นเพราะมีเงินฝากชั่วคราวเพิ่มเข้าธนาคาร จะไม่ทำให้ฝ่ายจัดการของธนาคารเห็นว่าเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างถาวรในโครงสร้างของเงินฝาก แต่เป็นการเพิ่มขึ้นในยอดเงินฝากรวม ซึ่งการประมาณค่าของฝ่ายจัดการ

เปรียบเหมือนกับการคำนวณเงินฝาก ณ ระดับต่ำสุดซึ่ง Deposit floor มิได้มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นความต้องการในการจัดหาสภาพคล่องเพื่อสนองการเปลี่ยนแปลงในความต้องการนี้จะคงมีสูงขึ้น เมื่อเงินฝากหมุนเวียนไปจากธนาคารอีกครั้งหนึ่ง ก็จะมีสภาพคล่องพร้อมในทันทีที่ต้องการเพื่อสนองการลดลงนี้ การลดลงของความต้องการสภาพคล่องก็จะพอดีกับการลดลงของสภาพคล่องซึ่งจัดเตรียมไว้สำหรับความไม่แน่นอนนั้น

อนึ่ง ไม่ควรจะเข้าใจว่าระดับของ Floor เป็นระดับต่ำสุดที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ Floor นี้เป็นการประมาณระดับต่ำสุดที่คาดว่าเงินฝากอาจจะลดลงไป ถ้าฝ่ายจัดการของธนาคาร ได้มีการปรับปรุงขีดความสามารถของธนาคารได้อย่างถูกต้อง

ส่วนแตกต่างระหว่างเงินฝากรวมที่แท้จริง และ Floor ที่ประมาณขึ้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นการประมาณการในขั้นแรกถึงปริมาณของสภาพคล่องที่ธนาคารควรมีไว้เพื่อป้องกันตนเองต่อการลดลงของเงินฝากที่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการลดลงของเงินฝากเป็นการลดการดำรงเงินสำรองของธนาคารลง ดังเช่น ถ้าเงินฝากลดลง 100 บาท ไม่ได้เป็นการลดสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ (Earning Assets) ของธนาคารลง 100 บาทด้วย ถ้าสมมุติว่าธนาคารดำรงเงินสำรอง 20% ของยอดเงินฝาก การที่เงินฝากลดลง 100 บาท ก็จะไปลดสินทรัพย์ที่เป็นเงินสดลง 100 บาท แต่จะไปลดเงินสดสำรองที่ดำรงไว้ลง 20 บาท ดังนั้นธนาคารก็เพียงแต่สร้างส่วนแตกต่างสุทธิขึ้น คือ 80 บาท

จากแผนภาพเหล่านี้ เราใช้วิธีกำหนดเงินฝากสุทธิของรายการเงินสด ซึ่งเป็นยอดรวมของการดำรงเงินสดสำรองลงบนแผนภาพ ในการคำนวณ ความต้องการสภาพคล่องสิ่งแรกเราหัก Deposit floor จากระดับที่มีอยู่ในขณะนั้น แล้วก็ลดจำนวนนี้อีกครั้ง โดยหักปริมาณเงินสำรองซึ่งเราอาจจะละเลยไปได้ถ้าเชื่อว่าการลดลงของเงินฝากจะเกิดขึ้นจริง ดังเช่นถ้า Deposit floor เป็น 10 ล้านบาท และมีระดับ

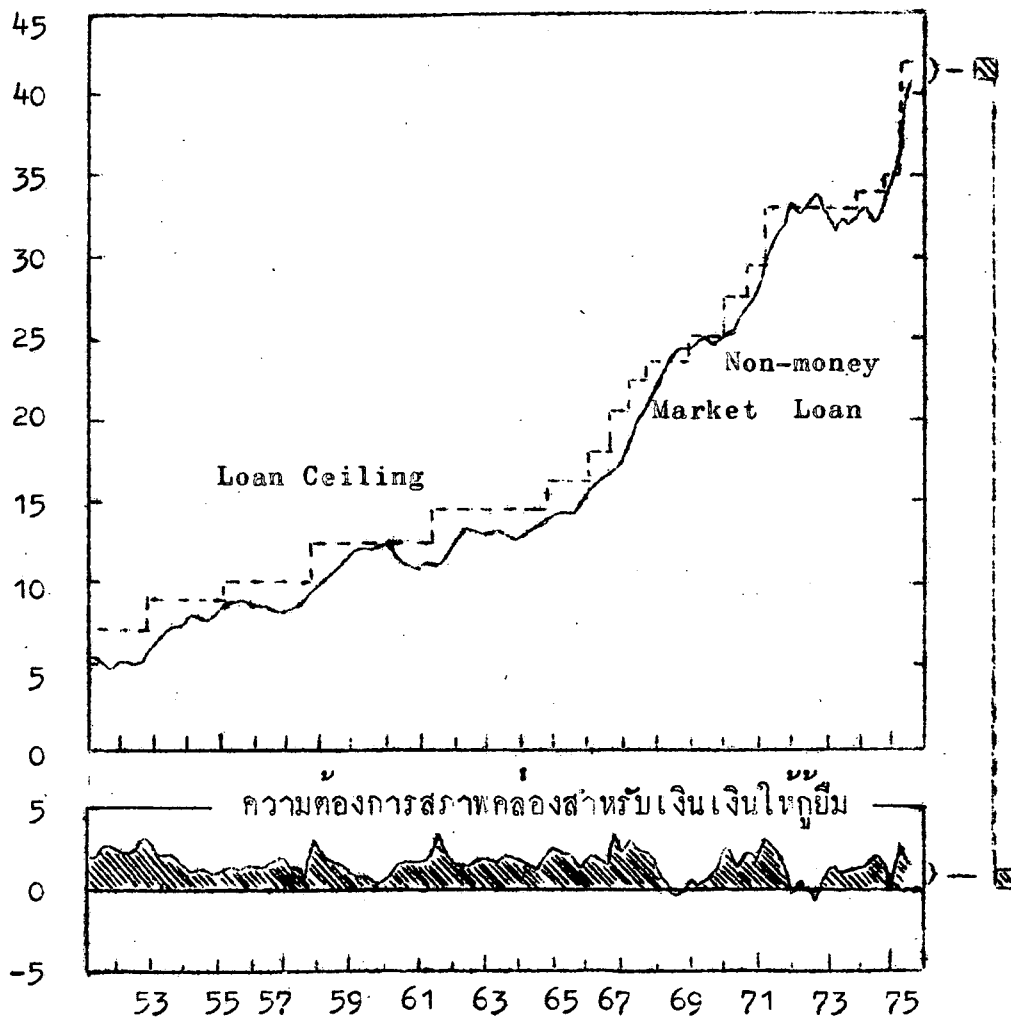
ของเงินฝากขณะนั้นเป็น 12 ล้านบาท ดังนั้น ในขั้นแรกการประมาณความต้องการสภาพคล่องเพื่อแนวโน้มของเงินฝากที่ลดลงเป็น 2 ล้านบาท ถ้าสมมุติว่าการดำรงเงินสดสำรองเป็น 20% ดังนั้นการลดลงของเงินฝากจนถึง 10 ล้านบาท ก็จะเป็นการปล่อยสินทรัพย์ที่เป็นเงินสดไป 400,000 บาท (20% ของ 2 ล้านบาท) และความต้องการสภาพคล่องสุทธิจากบัญชีสภาพคล่องก็จะเป็น 1,600,000 บาท การคำนวณนี้แสดงอยู่บนมุมขวาของภาพที่ 2

หลังจากได้กำหนดการประมาณความต้องการสภาพคล่องเพื่อการลดลงของเงินฝากที่จะเกิดขึ้นแล้ว ก็จะประมาณปริมาณของความต้องการสภาพคล่องเพื่อการเพิ่มขึ้นของเงินให้กู้ยืม ทุกธนาคารจะต้องพิจารณาถึงว่าบางทีอุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาใด ๆ นี้ ถ้าเป็นดังนี้ ธนาคารจะต้องทำการจัดเตรียมเงินทุนตามที่ลูกค้าต้องการ หรือไม่เช่นนั้นลูกค้าก็จะไปค้นหาธนาคารหรือแหล่งเครดิตอื่นที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเขาแทน

วิธีคิดคำนวณความต้องการสภาพคล่องในเงินให้กู้ยืมนั้นคล้ายกับวิธีที่ใช้คำนวณความต้องการสภาพคล่องในเงินฝาก จากแผนภาพที่ 3 ซึ่งแสดงถึงเงินให้กู้ยืมที่ไม่รวม Money Market Loans, เงินที่กู้ยืมกันยายน้า, และผู้ทำการติดต่อแทน (Brokers and Dealers) และตั๋วเงินที่ธนาคารรับรอง (Bankers Acceptances) จากแผนภาพนี้แสดงถึงว่าเงินให้กู้ยืมที่ปล่อยออกไปและยังไม่มีใครรับชำระมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม Cyclical, Seasonal, Trend และปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อเงินให้กู้ยืม เจ้าหน้าที่ของธนาคารจะทำการประมาณระดับสูงสุดซึ่งเงินให้กู้ยืมอาจจะเพิ่มขึ้นภายใน 12 เดือนข้างหน้าซึ่งเรียกว่า Loan Ceiling จะสังเกตเห็นว่า Ceiling นี้เป็นเพียงการประมาณการของโอกาสที่จะเกิดความต้องการสภาพคล่องในระดับสูงสุด แนวความคิดเกี่ยวกับเงินให้กู้ยืมที่ปล่อยออกไปและระดับที่ฝ่ายจัดการของธนาคารคาดความันจะเพิ่มขึ้นจสูงสุด แสดงไว้ในภาพที่ 3 ความต้องการสภาพคล่องในทุกขณะคือปริมาณของ Loan Ceiling ที่เกินกว่าปริมาณเงินให้กู้ยืมที่แท้จริง ถ้าธนาคารดำรงสภาพคล่อง

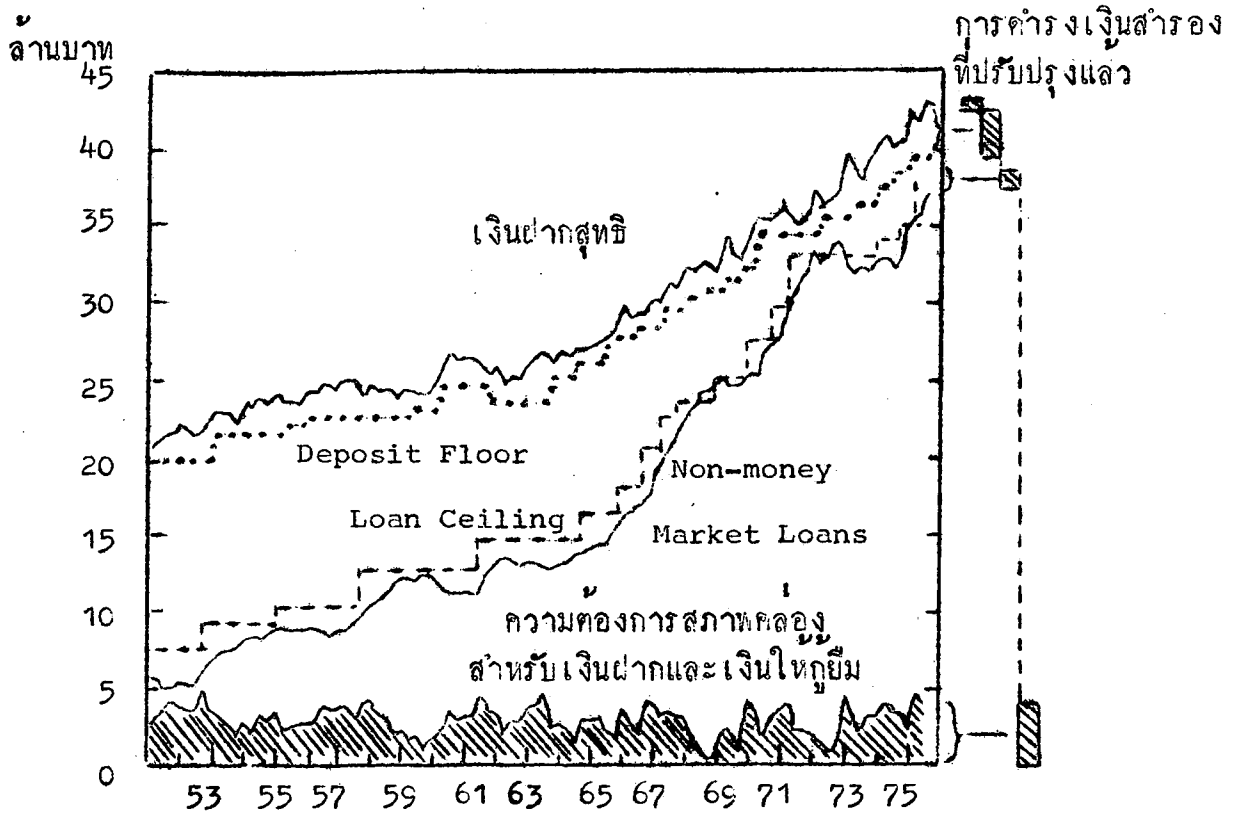
แผนภาพที่ 3

'Non-money Market Loans และ
ระดับสูงสุดของเงินกู้ยืมโดยประมาณ



แผนภาพที่ 4

ความต้องการสภาพคล่องสำหรับเงินในกูยืมและเงินฝาก



ไว้อย่างเพียงพอในทุกขณะเพื่อรับการเพิ่มขึ้นของเงินใหญ่ยืมจนถึง Ceiling ที่คาด
 ค่ะเน๊ว" และถาคาคคะเน Ceiling ใค้อย่างถูกตองแมนยำ ธนาคารก็จ้ะจัด
 เตรียมสภาพคลองสำหรับความตองการในเงินใหญ่ยืมอย่างเพียงพอ ถาคำไค้จะเห็นว้า
 เงินใหญ่ยืมสามารถแยกออกไค้เป็นหลายประเภท คังนั้นก็จ้ะได้ Ceiling ที่เกิดจาก
 การประมาณหลายอัน และเมื่อนำ Ceiling เหล่านี้มารวมกัน ก็จ้ะได้ Ceiling
 โดยประมาณสำหรับ Loan Portfolio ทั้งหมด

การคำนวณความต้องการสภาพคลองในค้ำเงินฝากและเงินใหญ่ยืมในแต่ละ
 ครั้งของธนาคาร ซึ่งแสดงไว้ในภาพที่ 4 บนมุมขวาของภาพจะเป็นผลรวมของสภาพ
 คลองที่ตองการ สำหรับการลดลงของเงินฝากและการเพิ่มขึ้นในเงินใหญ่ยืม สังเกตว้า
 ในการคำนวณสภาพคลองที่ตองการ เราได้สมมุติว้า ธนาคารจ้ะตองเตรียมการสำหรับ
 แก้ไขปัญหาทั้งทางค้ำเงินใหญ่ยืม และเงินฝากให้ดี การวางแผนค้ำสภาพคลองชนิดนี้
 เป็นรากฐานของความปลอดภัย ที่บางครั้งก็สามารรถแก้ปัญหาและช่วยสร้างค้ำมั่นคง
 ค้ำการเงินให้แกธนาคารไค้ในระยะยาว

วิธีที่ไค้ในที่นี้เป็นวิธีที่ง่าย แต่ก็เป็นการพอเพียงสำหรับธนาคารทั่ว ๆ ไป
 Approach นี้มีความอ่อนไหวตอระดับการพิจารณาของฝ่ายจัดการเท่าที่ไค้เห็นว่ามี้
 ความจำเป็น เช่น พนักงานผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับลูกค้าควรจ้ะสามารถช่วยเหลือสนับสนุน
 ในการวางแผนในเขตที่ไค้รับผิดชอบอยู่ แผนการเช่นนี้สามารถไค้ใช้หลักการวิเคราะห์
 อย่างใกล้ชิด และสนทนาฟังความคิดเห็นจากลูกค้าบาง แผนการเหล่านี้แม้ว้าเจ้าหน้า
 ที่ที่ติดต่อกับลูกค้าจะมีความใกล้ชิดกับลูกค้าดี แต่เขาก็จ้ะมีความเห็นเพียงวงแคบ ๆ
 และเขาอาจมี้อคติและมีใจเอนเอียงในการคาคคะเนสภาพคลอง คังนั้นเขาอาจจ้ะเห็น
 ชัดเจนว้าเขาไค้ดำเนินการเป็นไปตามข้อตกลงที่ท้าวไว้ แต่เขาอาจจ้ะไม่มีความรู้เกี่ยว
 กับสิ่งใหม่ ๆ ที่กำลังจะมีขึ้น

ความต้องการสภาพคล่องสำหรับ Money Market Deposits และ Liabilities

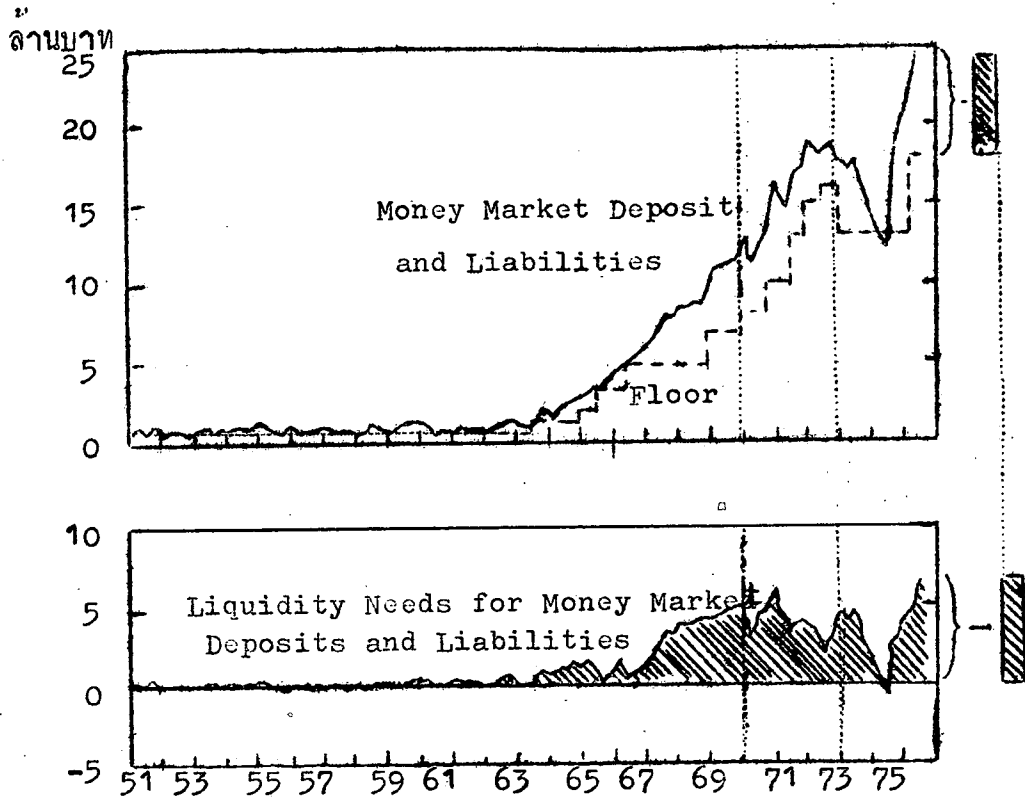
ในที่นี้เราจะพูดถึงผลรวมของ Money Market Deposits และ Liabilities ของธนาคารโดยการคาดคะเนถึงลักษณะของผลรวมนี้ว่าจะเป็นอย่างไรรู้ ถ้าเงื่อนไขข้อกำหนดต่าง ๆ ของ Money Market เข้มงวดขึ้น เราใช้วิธีการคาดคะเนระดับต่ำสุดที่คิดว่า Money Market Deposits และ Liabilities อาจลดลงได้ ระดับที่คาดคะเนไว้นี้จะแสดงถึงจำนวนหรือปริมาณที่ธนาคารเห็นว่าจะสามารถดำรงไว้ได้ในยามที่เงื่อนไขและข้อกำหนดของ Money Market เข้มงวดที่สุด สังเกตจากแผนภาพที่ 5 จะเห็นว่าก่อนการขยายตัวของ Money Market Deposit และ Liabilities ปริมาณต่ำสุดของหนี้สินที่ธนาคารเห็นว่าจะสามารถดำรงไว้ได้นั้นมีมากกว่าระดับที่เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่มีการขยายตัว จำนวนรวมที่เป็นจริงเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากประสบการณ์อันจำกัดของธนาคาร ดังนั้นระดับที่เป็นพื้นฐาน (Floor Level) ได้ถูกกำหนดขึ้นอย่างรอบคอบ และมีที่ระวาง จึงเป็นระดับที่ประมาณไว้อย่างต่ำ ๆ จะเห็นว่าต่ำกว่าปริมาณที่ยังคงค้างชำระ (Outstanding) ที่แท้จริง ธนาคารจะดำเนินการไปในทางที่เห็นว่าจะเป็นการบรรเทาผลกระทบที่จะเกิดขึ้น แต่แนวความคิดและแนวทางเป็นสิ่งที่ยังมีได้สำรวจถึงแนวทางที่ดีที่สุด แต่ฝ่ายจัดการของธนาคารจะเห็นความจำเป็นและความต้องการอย่างแน่นอนเพื่อป้องกันตนเองในสถานะการณ์ที่ Money Market Deposits และ Liabilities ลดลงอย่างรวดเร็วใน Money Market ที่มีเงื่อนไขเข้มงวด จะสังเกตเห็นว่าในปี 1971 และ 1973 Money Market Deposits และ Liabilities ลดลง 1/5 โดยประมาณ ทั้งสองปีเป็นช่วงที่อัตราดอกเบี้ยสูงมากและภาวะการเงินค่อนข้างตึงเครียด และมีกิจการอื่น ๆ ที่ลูกค้าสามารถเลือกนำเงินไปลงทุนได้ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่ธนาคารพาณิชย์จ่ายให้

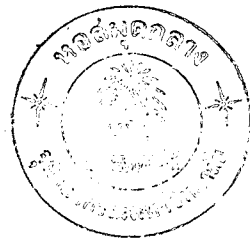
สภาพคล่องที่ต้องการ สำหรับ Money Market Deposits และ Liabilities

ก็ได้มาในลักษณะที่แน่นอนเกี่ยวกับวิธีกำหนดโดยการคาดคะเนความต้องการสภาพคล่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เราใช้ระยะในแกนตั้งระหว่าง Money Market Deposits จริงกับ

แผนภาพที่ 5

Money Market Deposits and Liabilities





หนี้สินที่ค้างชำระของธนาคารและกะประมาณระดับต่ำสุดซึ่งคาดว่าเงินทุนอาจจะมีโอกาสลดลงไปได้ ปริมาณนั้นคือ สภาพคล่องซึ่งธนาคารต้องจัดหาเพื่อป้องกันธนาคารต่อแนวโน้มของการลดลงในสภาพคล่องซึ่งมักจะมีการเปลี่ยนแปลงไป สภาพคล่องที่ต่องการนี้แสดงไว้ในภาพขวามนของแผนภาพที่ 5

สภาพคล่องที่ต่องการสำหรับป้องกันต่องการลดลงของ Money Market Deposits และ Liabilities จะต่องรวมเอาสภาพคล่องที่ต่องการสำหรับ Non-money Market Deposits และ Loans ที่ประมาณการไว้เข้าไปด้วย ดังในแผนภาพที่ 6 การดำรงสภาพคล่องทั้งหมดของธนาคารควรจะเป็นปริมาณที่เพียงพอที่จะคุ้มกันสิ่งต่อไปนี้ได้ในเวลาเดียวกัน คือ

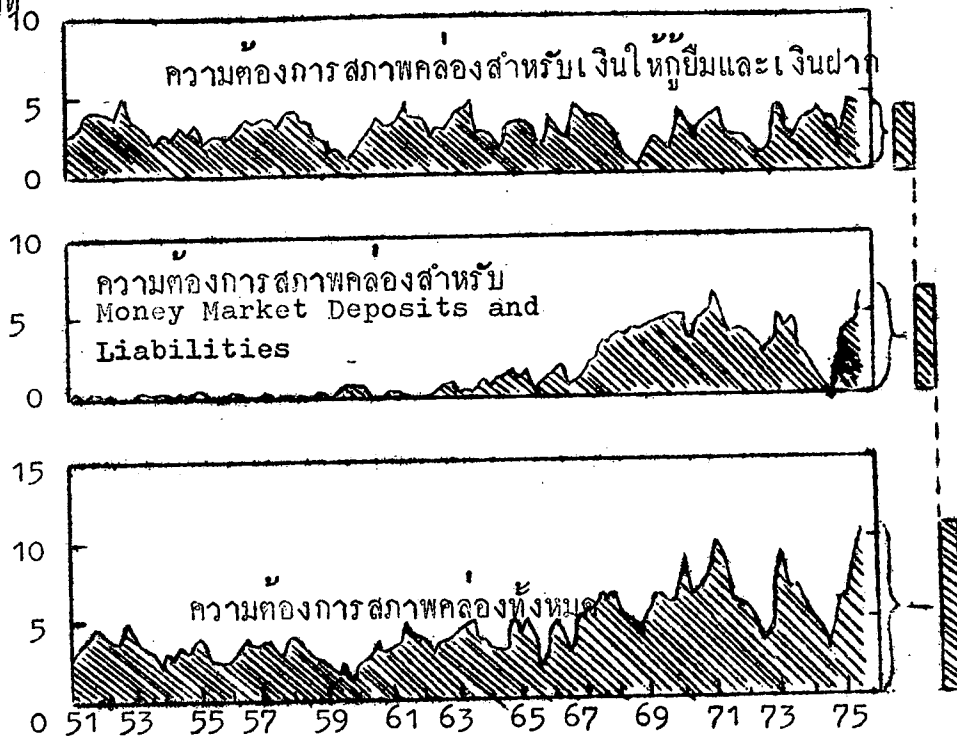
1. การลดลงใน Non-money Market Deposits
2. การเพิ่มขึ้นในปริมาณของเงินในบัญชี
3. การลดลงใน Money Market Deposits และ Liabilities

ยอดรวมของสภาพคล่องทั้งหมดที่ได้มานั้น คำนวณโดยเปรียบเทียบระดับที่แท้จริงของรายการในงบดุลกับระดับที่ประมาณขึ้นซึ่งมันอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ ในการคาดคะเนว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับเงินฝากและเงินในบัญชีนั้นจะต่องใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบ และใช้วิธีการคาดคะเนอย่างระมัดระวังโดยอาศัยประสบการณ์ของธนาคาร ซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่เห็นชัดแล้วว่า ธนาคารต่องพิจารณาถึงฐานะของตนเองในอดีต เพื่อความีประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลง (Fluctuation) ต่องเหตุการณ์ต่าง ๆ มาอย่างไร นักธนาคารบางคนอาจจะคาดคะเนว่าความยุ่งยากทางการเงินควรจะถือเป็นประสบการณ์เพื่อไว้ใช้แก้ปัญหานั้นในอนาคต ในขณะที่ผู้อื่นอาจจะคิดว่าควรจะถือว่าเป็นเรื่องในอดีตที่ผ่านมา การตัดสินใจนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละธนาคาร และต่องมีผลต่องธนาคารทั้งในอดีตและลักษณะการจัดการของธนาคาร

แผนภาพที่ 6

ความต้องการสภาพคล่องทั้งหมด

ล้านบาท



ความต้องการในค่านประสิทธิภาพในการหากำไร ชี้ให้เห็นว่าการใช้การคาดคะเนหรือการประมาณการควรจะให้ใกล้เคียงกับความจริงที่เป็นไปได้ การประมาณค่าต่ำไปจะทำให้ทองขายสินทรัพย์ระยะยาวในราคาที่ถูกกคให้ต่ำหรือจะต้องรีบขายไปก่อนถึงเวลาอันควร ควบเหตุคงกล่าวหลาย ๆ ธนาคารทำการประมาณการโดยรักษาแนวแบบแผนเดิม การเผื่อสภาพคล่องไว้ให้เพียงพอตามที่ต้องการร่วมกับสภาพคล่องส่วนเกินเพียงเล็กน้อย เพื่อให้พอคุ้มกันข้อผิดพลาดในการคาดคะเนหรืออีกนัยหนึ่งธนาคารมีสภาพคล่องส่วนเกินกว่าที่ควรจะมีจะทำให้ประสิทธิภาพในการหากำไรลดลงโดยไม่จำเป็น ระวังไว้เสมอว่าสภาพคล่องถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เพื่อความจำเป็นหรือต้องการที่จะถือสภาพคล่องไว้ให้เกินกว่าความต้องการที่ประมาณไว้

ข้อมูลที่ควรทราบในการทำการประมาณการค่ารงสภาพคล่อง

การประมาณการค่ารงสภาพคล่องในเงินฝากและเงินในบัญชีนั้น ผู้ทำการประมาณการสภาพคล่องจะทำการประมาณการได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงถ้าเขาสามารถทราบหรือคาดคะเนถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมามีผลต่อเงินฝากและในบัญชีของธนาคาร ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้เงินฝากและเงินในบัญชีเปลี่ยนแปลงไปนั้นจะศึกษาได้จากเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นเหตุให้อุปสงค์เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป มีปัจจัยหลักอยู่ 2 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงในผลรวมของเงินในบัญชีและการลงทุนของธนาคารและการเปลี่ยนแปลงในระหว่างบรรดาธนาคารต่าง ๆ ในการกระจายเงินฝาก ก่อนจะรู้ถึงปัจจัยต่าง ๆ ของระลึกลูกอยู่เสมอว่าเงินฝากและเงินในบัญชีของระบบธนาคาร มักจะมีความสัมพันธ์กันในข้อที่ว่า การปล่อยเงินในบัญชีของธนาคารนั้นเป็นการทำให้เงินฝากในระบบธนาคารทั้งหมดเพิ่มขึ้น หรือที่กล่าวกันว่าเงินกู้สร้างเงินฝาก และการลดการในบัญชีลงก็เป็น การลดเงินฝาก ซึ่งเป็นไปได้ในระบบธนาคารมีใช้เป็นในแต่ละธนาคาร กล่าวคือเมื่อธนาคารใดธนาคารหนึ่งในระบบธนาคารปล่อยเงินในบัญชีออกไป เงินจำนวนนั้นก็จะถูกนำไปลงทุนหาผลประโยชน์ และก็จะกลับคืนสู่ระบบธนาคารใหม่ในรูปเงินฝาก

ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการประมาณการค่ารังสภาพคล่อง

1. การเปลี่ยนแปลงนโยบายของหน่วยธุรกิจในด้านความต้องการเงินทุน ซึ่งเป็นเหตุให้อุปสงค์ในเงินในบัญชีของธนาคารเพิ่มขึ้นหรือลดลง และในท้ายที่สุดก็จะมีผลกระทบต่อระดับของเงินฝากของธนาคารด้วย
2. การโยกย้ายประชากรในแต่ละท้องถิ่น ในท้องถิ่นที่มีประชากรอพยพเข้าอยู่มาก ๆ ก็จะทำให้เงินฝากของธนาคารมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นได้ ถ้าเป็นการโยกย้ายเพื่อการทำงานหรือประกอบธุรกิจอันก่อให้เกิดรายได้ขึ้น ซึ่งนอกจากจะทำให้เงินฝากเพิ่มขึ้นแล้ว เมื่อการดำเนินธุรกิจเจริญก้าวหน้าต่อไปก็จะทำให้เกิดอุปสงค์ในการกู้ยืมตามมาได้
3. การแข่งขันกันระหว่างธนาคารในด้านการหาเงินฝาก ถ้าธนาคารมีการแข่งขันและทำการรณรงค์หาเงินฝาก ก็จะเป็นแนวทางให้เงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้น
4. การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากฐานะของลูกค้า เช่น ถ้าลูกค้าส่วนใหญ่ในท้องถิ่นเป็นเกษตรกร หรืออสังหาริมทรัพย์ ธนาคารที่จะได้รับผลประโยชน์หรือได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์ของลูกค้ามากกว่าธนาคารอื่น ๆ คือ ธนาคารที่ดำเนินการเพื่อการเกษตร เป็นต้น
5. การเปลี่ยนแปลงตามวงจรธุรกิจ วงจรธุรกิจได้มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเงินฝากและเงินในบัญชีมาในอดีต ในการวางแผนต่อไปสามารถคาดคะเนได้ว่าเงินฝากจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงที่ธุรกิจรุ่งเรือง เพราะจะมีการนำเอาเงินไปลงทุนดำเนินธุรกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การดำเนินธุรกิจซบเซาและอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมต่ำ อาจคาดได้ว่าเงินสำรองจะเพิ่มขึ้น เพราะเงินฝากเริ่มเพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการเลิกนำเงินไปลงทุน แต่จะนำมาเก็บสะสมไว้แทน อุปสงค์ในด้านเงินในบัญชีมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นในเวลาที่เกิดกิจกรรมทางธุรกิจสูง และจะลดต่ำลงเมื่อภาวะการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจซบเซาลง¹

¹ Robinson, Roland I., The Management of Bank Funds.

6. การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล สำหรับระบบธนาคารทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลเกิดขึ้นไม่มากนัก เพราะเงินฝากในระบบธนาคารทั้งหมดนั้นโดยพื้นฐานแล้วขึ้นอยู่กับ การขยายเศรษฐกิจของธนาคาร และลักษณะการใช้จ่ายเงินของประชากร ในแง่ของแต่ละธนาคารนั้นจะได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลมากกว่าระบบธนาคารทั้งหมด รูปแบบตามฤดูกาลของเงินในบัญชีและเงินฝากนั้นมักจะผิดไปจากระบบธนาคารทั้งหมด สาเหตุที่เห็นได้ชัดคือ ลูกค้าบางคนหรือบางกลุ่มเมื่อเกิดความต้องการใช้เงินขึ้นมา มักจะใช้วิธีกู้เงินจากธนาคาร รวมทั้งเบิกเงินฝากบางส่วนออกไปจากธนาคารด้วย และเมื่อถึงเวลาชำระหนี้ก็มักจะใช้วิธีผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ก็จะเป็นการทำให้บัญชีเงินฝากเพิ่มสูงขึ้นเมื่อนำรายไค้บางส่วนของเขากลับมาเก็บสะสมไว้

การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลในเงินในบัญชีและเงินฝากจะเกิดขึ้นอย่างมากในธนาคารที่ตั้งอยู่ หรือขึ้นอยู่กับบริเวณที่ทำกรกสิกรรม เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าที่ใช้ตามฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลที่แท้จริงสามารถวัดและกำหนดได้อย่างมีเหตุผลและค่อนข้างจะถูกตอง เพราะส่วนใหญ่แล้วจะไม่ผิดไปจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตมากมายนัก

การปรับปรุงการประมาณสภาพคล่องให้ทันต่อเหตุการณ์

วิธีการประมาณความต้องการสภาพคล่องของธนาคารอาจจะต้องใช้เจ้าหน้าที่หลาย ๆ ฝ่าย และอาจจะเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการฝ่ายบริหารของธนาคารด้วย โดยไม่คำนึงถึงว่าการประมาณสภาพคล่องจริงนั้นมีความเกี่ยวข้องกับแต่ละบุคคลในธนาคารอย่างไร อย่างไรก็ตามควรมีบุคคลผู้หนึ่งทำหน้าที่ดูแลสอบทานฐานะสภาพคล่องของธนาคาร และเป็นผู้มีอำนาจในการทำการสอบทานความต้องการสภาพคล่องของธนาคารเมื่อใดก็ตามที่เขาเห็นว่าเหมาะสม

ธนาคารส่วนใหญ่ทำการสอบทานความต้องการสินทรัพย์สภาพคล่อง และสินทรัพย์สภาพคล่องที่ธนาคารถืออยู่เป็นระยะ ๆ แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลง

ไปไต่ระหว่าง การสอบทานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ และควรมีบุคคลผู้หนึ่งเป็นผู้วิเคราะห์และวิจารณ์ฐานะสภาพคล่อง และความต่องการในแต่ละวันของธนาคาร เช่น เกิดมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับภาษี หรือที่คาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ก็จะสามารถทำให้อุปสงค์สำหรับเครดิตของธนาคารเปลี่ยนแปลงไปได้ และบุคคลผู้มื่ออำนาจทำการสอบทานฐานะสภาพคล่องนี้สามารถทำการสอบทานสภาพคล่องใดก็ตามความจำเป็นในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ถึงแม้ว่าขณะใดที่เหตุการณ์ต่าง ๆ คอนข้างปกติ และไม่มีปัจจัยใหม่ ๆ อื่นใดที่จะมาบังคับให้มีการสอบทานสภาพคล่อง แต่ของระดีว่าการจัดการเงินทุนเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องกัน ฐานะสภาพคล่องของธนาคารควรมีการปรับปรุงหากาใหม่ และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เป็นระยะ ๆ ด้วยการวางแผนใหม่ตามความต่องการของสภาพคล่องของธนาคารระหว่างระยะเวลา 12 เดือนข้างหน้า อย่างน้อยการสอบทานควรจะทำทุก ๆ 3 เดือน แต่ถาเป็นธนาคารใหญ่ ก็ควรจะมีการพิจารณาระยะเวลาในการพิจารณาให้สม่ำเสมอ และควรมีการพัฒนาปรับปรุงไปด้วย ในระหว่างที่ทำ การสอบทานแต่ละครั้ง

วิธีจัดการให้ฐานะสภาพคล่องเข้าสู่วาระดับ

ส่วนใหญ่ธนาคารมักจะพบว่าต่องเสียฐานะเงินสำรองไปเพราะสาเหตุหลายประการ จึงเป็นผลให้ธนาคารต่องทำการเพิ่มเงินสำรองของธนาคาร เงินฝากของธนาคารอาจจะเพิ่มขึ้นได้เนื่องจากการขยายการให้กู้ยืมและลงทุนซึ่งก็เป็นเหตุให้ธนาคารต่องเพิ่มเงินสำรองตามกฎหมายขึ้นด้วย การที่ลูกค้าเบิกเงินฝากจากธนาคารมาก ๆ ก็จะทำให้ธนาคารอาจจะต่องเพิ่มเงินสำรองด้วยเหมือนกัน

วิธีที่จะใช้ในการเพิ่มเงินสำรองซึ่งก่อให้เกิดสภาพคล่องแก่ธนาคารนั้นมีหลายวิธี ธนาคารอาจโอนเงินจากธนาคารตัวแทนไปยังธนาคารกลาง, กู้ยืมจากธนาคารตัวแทนหรือธนาคารกลาง, ขายหลักทรัพย์หรือลดเงินให้กู้ยืมลง ธนาคารจะเลือกวิธีใดขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ธนาคารต่องการใช้เงินนั้น และขึ้นอยู่กับก้นทุนที่

จะเกิดขึ้นด้วย การขายหลักทรัพย์อาจจะมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการกู้ยืม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าราคาหลักทรัพย์ต่ำกว่าราคาตราไว้ และธนาคารมีความต้องการใช้เงินทุนเพียงชั่วคราวระยะเวลาไม่กี่วันและธนาคารไม่ต้องการเรียกเก็บเงินหรือลดเงินให้กู้ยืมลง ถ้าเงินที่ปล่อยให้กู้ยืมหรือค่าของการกู้ยืมของลูกค้านั้นต้องการนำไปใช้ในท้องถิ่นและภาวะเศรษฐกิจของชาติ ถ้าเป็นการปรับปรุงระยะสั้น วิธีที่ใช้ปฏิบัติกันอยู่โดยปกติทั่ว ๆ ไป คือ การกู้ยืมและการขายหลักทรัพย์รัฐบาล และการโอนเงินทุนจากธนาคารตัวแทนไปยังธนาคารกลาง ถ้าเป็นการแก้ไขปัญหาการดำรงสภาพคล่องในระยะยาว ธนาคารมักจะใช้วิธีการขายหลักทรัพย์และการเรียกเก็บหรือการลดเงินให้กู้ยืมลง

ตาราง ก. เงินสดสำรองและเงินฝากของธนาคาร ก. (ที่สมมุติ) ขึ้น ในระยะ 5 ปี
(หน่วยพันบาท)

ปี	เงินสดสำรอง			รวม	เงินฝาก			อัตราส่วน ของเงินสด สำรองต่อ ยอดเงินฝาก
	สำรองที่ ธนาคาร กลาง	เงินสด ในมือ	ยอดคง ที่มีอยู่กับ ธนาคารตัวแทน		เมื่อ ทวงถาม	เมื่อสิ้น ระยะเวลา	รวม	
1972	18,972	3,311	12,079	34,362	109,439	55,837	165,276	20.8
1973	18,427	3,227	12,353	32,007	114,645	62,841	177,486	19.2
1974	17,931	2,990	11,969	32,890	114,563	65,573	180,136	18.3
1975	16,720	3,326	13,409	33,455	114,292	71,086	185,378	18.0
1976	16,918	3,689	14,169	34,776	122,654	82,145	204,799	17.0

ถ้าธนาคารขาดเงินสำรองตามกฎหมาย ธนาคารอาจจะโอนเงินส่วนเกินจากธนาคารตัวแทนธนาคารเดียวหรือหลาย ๆ ธนาคารมาไว้เป็นเงินสดในมือ หรือโอนไปธนาคารกลาง ถ้าความต้องการมีเพียงช่วงระยะเวลานั้น ๆ และธนาคารไม่ต้องการที่จะลดเงินฝากหรือยอดคงที่มีอยู่กับธนาคารตัวแทน หรือไม่ต้องการขายหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์ใด ๆ ของธนาคาร ธนาคารอาจจะใช้วิธีกู้ยืมจากธนาคารตัวแทนธนาคารใดธนาคารหนึ่งหรือหลาย ๆ ธนาคารได้ และอัตราดอกเบี้ยของการกู้ยืมชนิดนี้จะไม่เป็นไปตามอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นของตลาด (Short-term Market Rate) เพราะเป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ส่วนใหญ่ธนาคารต่าง ๆ มักจะใช้วิธีกู้ยืมจากธนาคารกลางเพื่อนำมาใช้ปรับฐานะเงินสำรองตามกฎหมาย ซึ่งมักจะเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง

ใน 2 วิธี คือ อาจจะมีช่วงซื้อลด (Rediscount) ตัวเงิน, คราฟท์, ตัวแลกเปลี่ยนและรับช่วงซื้อลดตัวเงินที่ธนาคารรับรอง (Banker's Acceptances) ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการติดต่อตามปกติของธนาคารหรือที่เกิดจากกิจกรรมทางการเกษตร

การกู้ยืมจากธนาคารกลางมิได้เป็นวิธีที่เหมาะสมที่ธนาคารจะใช้ชั่วคราวดอกเบี้ยที่คิดในการกู้ยืมมิได้เป็นตัวกำหนดว่า ธนาคารควรจะกู้ยืมหรือไม่แต่เพียงประการเดียว มีตัวกำหนดอื่น ๆ อีก เช่น ความสามารถในการชำระหนี้คืนได้ภายในกำหนดเวลา ถ้าธนาคารใดสามารถจ่ายชำระคืนได้ก็กู้ได้ ธนาคารที่ไม่สามารถจะจ่ายคืนได้ก็就会被ตัดทิ้งไปจากการกู้ยืมจากธนาคารอื่นจะทำให้ติดต่อเมื่อเป็นการกู้ยืม เพื่อรักษาระดับเงินสำรองที่ขาดไปโดยมิได้คาดล่วงหน้าจากระบบการหักบัญชี ซึ่งเป็นความต้องการเพียงชั่วคราวไม่กี่วันและ การที่ธนาคารที่อยู่ในเขตภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ มียอดเงินฝากลดลง ก็จัดว่าเป็นเหตุผลสมควรที่จะกู้ยืมไปใช้ก่อนจนกว่าธนาคารจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

วิธีสุดท้ายที่อาจใช้ได้ และอาจใช้ได้ในระยะยาว คือ การลดการใหญ่กู้ยืมและหรือลดการลงทุน ดังเช่นธนาคารที่ตั้งอยู่ในอาณาเขตที่ได้รับผลเสียหายจากการลดลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ก็จะต้องใช้วิธีนี้ควบคู่กันจะเห็นว่าเป็นความสำคัญในการมีสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ในจำนวนที่พอเพียงและมีบัญชีการลงทุนที่ High Quality และมีส่วนของ Loan Portfolio ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นเงินใหญ่กู้ยืมระยะสั้น หรือเงินใหญ่กู้ยืมที่ปล่อยตามอุปสงค์ของลูกค้า ในการดำเนินการของธนาคารเงินสำรองเป็นเครื่องป้องกันอันดับแรกของธนาคารซึ่งจะต้องมีปริมาณพอเพียงอยู่ตลอดเวลา เพื่อความมั่นคงปลอดภัยในการปฏิบัติการของระบบธนาคารพาณิชย์